ՄԱՍԻՍ
ԼՐԱԳԻՐ

30 ՓԱՐԱՅ — ՀԱՆԱՊԱԶՕՐԵԱՅ — 30 ՓԱՐԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ՊԱՅՄԱՆՔ

Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ համար 10 Մէճիտ
» » Գաւառաց » 12 »
Վեցամսեայ » Կ. Պոլսոյ » 5 1/2 »
» » Գաւառաց » 6 1/2 »
Օտար Թղթատարով ղրկուած 2 1/2 լիրա
Ծանուցման տողը մէկ անգամի համար 3 ղրշ, երկու անգամի համար 2 ղրշ է. աւելի անգամներու համար զատ սակարկութիւն կը լինի։

ՊԱՅՄԱՆՔ

Դուրս գնացած լրագրաց համար ծախքը խմբագրութեան վրայ է։
Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ որ և իցէ գրութիւն խմբագիր-Տնօրէնին պիտի ուղղուի։ Կ. Պոլիս Բիւզ. փողոց Եօղուրճի Շարք Չարշըսը թիւ 33 Մասիսի գրասենեակը։
Ճամբու ծախքը չվճարուած նամակ չընդունուիր։
Ջնջուած նամակ, յօդուած, եւայլն ետ չեն տրուիր։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Խառն. — Հեռագրական. — Ազգային լուրեր. — Արտասովոր նիստ Ազգ. Ժողովոյ. — Հայք ի Քրդաստան. — Թղթակցութիւնք (Ակն). — Պաշտօնական. — Գաղթականութիւն Ներսպացւոց ի Հնդկաստան. — Թիրթօն Մասիսի։

Կ. ՊՈԼԻՍ 5 ԱՊՐԻԼ

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Լիբանանու խնդրոյն վրայ խորհրդակցելու համար դեսպանք թէև երեկ Բ. Դուռը գումարուեցան, սակայն չկրցին որոշում մ՚ընել, որովհետեւ Անգլիական դեսպանատան գործակատար Պ. Ուինտհէմ և Ռուսական դեսպան Պ. Տը Նէլիտօֆ յայտնեցին թէ խորհրդակցութեանց մասնակցելու համար իրենց կառավարութենէն ակնաած հրահանգները դեռ չէին ստացած։

—

Վագըթ կը հաստատէ այսօր թէ Բ. Դուռը՝ Բալթանեթի նոր օրինաց գործադրման համար Ֆրանսայէն զատ միւս բոլոր տէրութեանց հաւանութիւնն ստացած լինելով, յիշեալ օրէնքը մարտէն սկսեալ գործադրելու ձեռնարկեր է և իր այս անօրէնութիւնը շրջաբերական ծանուցագրով մը, երէկ իրիկուն զեկուցեր է դեսպանաց։

—

Բ. Դուռը ծանուցագրով մը պատասխանեց դեսպանաց այն համեմատ ծանուցագրին, որ քարանթինայի սակագինը քննող միջազգային յանձնախմբին տեղեկագրոյն եզրակացութեանց վաւերացումը կը խնդրէր Բ. Դռնէն։ Կայսերական կառավարութիւնը չ՚ընդունիր յիշեալ յանձնախմբին առաջարկած սակագինն, առարկելով թէ քարանթինայի վարչութեան ծախքերը գոցելու անբաւական է։

—

Կը յիշեն ընթերցողք թէ Սիւլէյմանիէի մօտ Թուրքօ-Պարսկական սահմանագլխին վրայ համաճարակ հիւանդութիւն մը ծագած լինելով, վանայ քարանթինայի բժիշկ Տօքթ. Սթեփանովիչ հոն ղրկուած, և հիւանդութեան ծաւալումն արգիլելու համար զինուորական շղթայ մը հաստատուած էր Սիւլէյմանիէի Օսմ. սահմանագլխին վրայ։ Տօքթ. Սթեփանովիչի կողմէ եկած նորագոյն տեղեկագրեր դժբաղդաբար կը հաստատեն թէ հիւանդութիւնն Ասիական ժանտախտ է և Պարսկական սահմանագլխին վրայ Ջիլան և Պէքիր-Պէյ կոչուած գիւղերուն մէջ կը ճարակի։ Այս հիւանդութենէն բռնուողներն իրենց անութներուն տակ կամ աճուկները պալարներ կը հանեն եղեր և մինչեւ ցարդ այն է մէկ ամսէ ի վեր 170 հոգի մեռեր են։ Մայրաքաղաքիս առողջապահական խորհուրդն այս ծանր լուրին վրայ անմիջապէս հրահանգեց սահմանագլխի Օսմ. իշխանութեանց, որպէս զի արդէն ձեռք առնուած զգուշական միջոցները կրկնապատկեն, որոց շնորհիւ հիւանդութիւնը ցարդ չէ կրցած Օսմ. հողն անցնիլ։

—

Մայրաքաղաքիս դեսպանատանց Ա. Թարգմաններն այսօր յատուկ շոգենաւով վօսփորի նեղուցէն դուրս Պուլղարիոյ իշխանը դիմաւորելու պիտի երթան։

—

Ամերիքայի լրագիրը կը ծանուցանէ թէ ներքին գործոց նախարար Բարձր. Լտհէմ փաշայի որդի Համտի պէյ՝ Սամսոնէն Սեբաստիա երկաթուղի մը շինելու արտօնութիւն խնդրեր է։ Նախարարաց խորհուրդն այս առաջարկը քննելէ յետոյ միաձայնութեամբ ընդունեց և տեղեկագրով մը վեհ. Սուլթանին վաւերացմանը ներկայեր է։ Համտի պէյ առ այժմ յաջողեր է հզօր ընկերութիւն մը կազմել, որ նորագոյն գումարման մը մէջ որոշեր է շինութեան աշխատութիւնները անմիջապէս սկսիլ, եթէ կայսերական հրամանագիրն ելնէ։ Այս երկաթուղին Փոքր-Ասիոյ բերրի երկիրներէն պիտի անցնի և այն տեղերու բերքերը Սամսոն պիտի փոխադրէ, որ մեծ մթերանոց մը պիտի լինի։

Կը մաղթենք որ Ամերիքայիի այս լուրն ստոյգ լինի և Համտի պէյ յաջողի իր ձեռնարկին մէջ, որ մեծ ծառայութիւն պիտի մատուցանէ Թուրքիոյ այդ մասի ժողովրդոց բարգաւաճման։

—

Հոլանտայի Թագաւորն Աւիւծի պատուանշանին Գ. կարգը տուաւ Այտընի կուսակալութեան քաղաքական գործոց սենեկին անօրէն Թագթագեան Տիրան էֆէնտիին։

—

Անգլիոյ երեսփոխանական ժողովոյ ապրիլ 10ի նստին մէջ հանրամանօթ Պ. Ճէյմս Պրայս հարցուց թէ կառավարութիւնն Հայաստանի բարենորոգմանց գործադրութիւնը պահանջելու համար ի՞նչ միջոցներ ձեռք առած է։ Արտաքին գործոց Նախարարութեան խորհրդական Լորտ Ֆիձ-Մորիս պատասխանելով յայտարարեց թէ Կ. Պոլսոյ անգլիական դեսպան Լորտ Տըֆըրին ի մօտոյ Կ. Պոլիս պիտի վերադառնայ, և թէ լիակատար հրահանգ ստացած է Հայաստանի բարենորոգմանց գործադրութիւնը պահանջելու համար Բ. Դռնէն։

—

Կարնոյ Ռուսական ընդհանուր հիւպատոս Պ. Տէնէթ երէկ մայրաքաղաքս եկաւ։

—

Կ՚ըսուի թէ կայսերական իգդէտահին շոգենաւն, որ Պուլղարիոյ Ալեքսանդր իշխանը վառնայէն մայրաքաղաքս պիտի բերէ, վօսփոր մտած ժամանակ Պուլղարական դրօշը պիտի պարզէ իւր մեծ կայմին վրայ, և թէ Նախարարաց խորհուրդն որոշեր է որ Բ. Դրան կողմէ Պուլղարիոյ իշխանապետութեան շնորհուած դրօշը լինի այն։

—

Անգլիոյ արտաքին գործոց Նախարարութեան խորհրդական Լորտ Ֆիձ-Մորիս Անգլիոյ երեսփոխանական ժողովոյ վերջին նստերէն միոյն մէջ հարցման մը պատասխանելով բացորոշապէս յայտարարեց թէ Անգլիա չէր ընդունիր և չէր կրնար ընդունիլ Միրտիթայ գլուխ Բրէնք Պիպ Տօտա փաշայի ընտրութիւնն՝ իբրեւ կառավարիչ Լիբանանու։

—

Անգլիական Լեւիթըն Հաղէթ լրագիրը զրոյցներ կը յիշէ ծանուցանող թէ Եգիպտական զօրքերը Սուտանի մէջ ծանր պարտութիւններ կրեր են։ Վէգայիլի Մըսըրիէ լրագիրը պաշտօնապէս կը հերքէ այս զրոյցներն։ Ինչ որ ալ լինի, Սուտանի վիճակը միշտ անստուգութեան մէջ է։

—

Փիլիպէէն կը գրեն թէ Արեւելեան Րումելիի ելմտական գործոց վերատեսուչն՝ Բ. Դրան ենթակայ տարեկան հարկին կնճռոտ խնդիրը կարգադրելու համար մայրաքաղաքս պիտի գայ ի մօտոյ։

—

Կայսերական կառավարութիւնը մտադիր է ազդու միջոցներ ձեռք առնուլ այն օտար մանանխմբից դէմ, որք երկու տարիէ ի վեր չարունակաբար վերին Ալպանիոյ մէջ պտըտելով մեքենայութիւններ կը նիւթեն։ Բ. Դուռն այս նպատակաւ Կ. Պոլիս հրաւիրած էր Քորֆուի և Ռակուզայի Օսմ. հիւպատոսներն, որք պէտք եղած հրահանգներն ստանալով այժմ իրենց պաշտօնատեղիները վերադառնալու կը պատրաստուին։

—

Պարսկական կառավարութիւնը Թէհրանէն մինչեւ Պասրայ երկաթուղի մը շինելու արտօնութիւն տուաւ դրամատէրներէ բաղկացեալ ընկերութեան մը։

—

Գահիրէէն ապրիլ 10 թուով կը հեռագրեն Եւրոպական լրագրաց թէ Լորտ Տըֆըրին՝ դատական բարենորոգմանց գործադրութեան յապաղելուն պատճառաւ դիտողութիւններ ուղղեր է Եգիպտական կառավարութեան։

—

Տփղիսէն կը գրեն թէ Պ. Րօշիլտի կողմէ երկու գործակալ՝ քարիւղի հորեր գնելու համար Պաքու հասեր են։ Եթէ Պաքուէն Պաթում շինուած երկաթուղին բանիլ սկսի, Ռուսիոյ քարիւղի վաճառականութիւնը մեծապէս պիտի ընդարձակի, ըստ որում մեծ քանակութեամբ Եւրոպա ղրկելու դիւրութիւններ պիտի տայ։

—

Ֆրանսացիք ի յիշատակ մեծանուն հայրենասէր Պ. Կամպէթայի՝ արձան մը կանգնելու համար հանգանակութիւն մը բացած են։ Վերջին թղթաբերով եկած փարիզեան լրագիրք կը ծանուցանեն թէ հանգանակութեան արդիւնքը ցարդ 60,000 ֆրանքի հասած է։

—

Տրապիզոնի պաշտօնական լրագիրը կը պատմէ թէ Ռնեայի գաւառակին Քուրուքլի գիւղին մօտ Օսմ. ոստիկանաց և աւազակախմբոց միջեւ մեծ կռիւ մ՚եղեր է, որ ութ ժամ տեւեր է։ Աւազակախմբերը գաղթական վրացիներէ բաղկացեալ են եղեր։ Գլխաւոր աւազակապետը, թէպէտ ծանրապէս վիրաւորեալ, յաջողեր է փախչիլ։ Իւր եղբայրն և ուրիշ երկու աւազակներ այս կռուին մէջ սպաննուեր են, և մեցաւ աւազակ ալ բռնուեր են։ Մնացեալք յաջողեր են փախչիլ այն օդնութեան շնորհիւ, զոր շրջակայ գիւղերու վրացի գաղթականք կըռուոյն տեղն հասնելով տուեր են անոնց։

—

Սթամպուլ լրագիրը կ՚ըսէ թէ Պէզէսթէնի վաճառականք վերջին օրերս 600 ոսկւոյ փոխարէն վաճառել ուզեր են այն կայսերական թուղրան, որ Պէզէսթէնի ներքին դրան վրայ դրուած է։ Այս թուղրան Ֆաթիհ Մէհմէտ Բ.ի օրէն մնացած է և անոր անունը կը կրէ։ Կայսերական թանգարանին արենօրէնութիւնն իմանալով խնդրեր է քաղաքապետութենէն, որպէս զի կայսերական թանգարանը ղրկէ այդ թուղրան, որ մեծարժէք հնութիւն մը կը համարուի եղեր։

—

Առեւտրական և երկրագործական նախարարութիւնը վերջին օրերս 80,000 վարդի տունկ բերել տուաւ Գըզանլըգէն։ Տունկերը 48 սնտուկներու մէջ դրուած էին, որոց 10ը Գամթէմանի, 12ը Պրուսա, 5ը Գարասի և 5ը Դարդանէլ ղրկուեցան։ Մնացեալք հոս կը մնան, և կ՚ըսուի թէ մայրաքաղաքիս և շրջակայ պարտէզներուն մէջ պիտի տնկուին։

—

Թեսալիոյ իսլամ բնակիչք իրենց սեփականութիւնները վաճառելով խմբովին կը գաղթեն իրենց հայրենի երկրէն։ Թրնովայի Բէլէքիս լրագիրը կ՚ըսէ թէ Գարատերէ գիւղին բնակիչք իրենց գիւղը 4,000 ոսկւոյ վաճառելով գաղթելու պատրաստուած են։

—

Պերլինէն կը հեռագրեն Տէյլի Թէլէկրաֆ լրագրին թէ Գերմանիոյ կառավարութիւնն օր քան զօր աւելի համակրութիւն կը ցուցնէ Քոնկոյի գործոց և կ՚ըսուի նոյն թէ մտադիր է չթողուլ Ֆրանսայի և Փորթուկալի կառավարութեանց որ բացարձակ միջամտութիւն մ՚ընեն այդ երկրին գործոց։

—

Չկան մաքսատան վարձակալ Եէնի-Տինեայ էֆէնտիի առաջարկած կարգադրութիւնը չընդունուեցաւ Օսմ. Ընդհ. պարտուց վարչական խորհրդէն։ Ուստի երկու կողմանց հաւանութեամբ որոշուեցաւ պայմանագիրը լուծել, սա պայմանաւ որ Եէնի Տինեա էֆէնտի յառաջագոյն գրաւ դրած 3000 ոսկւոյ գումարն յիշեալ վարչութեան թողու։

—

Սերպիոյ Միլան Թագաւորը՝ վերջին օրերս հաստատած Սպիտակ Արծուի պատուանշանին մեծ խաչը տուաւ Աւստրիոյ Ֆրանչիսկոս Յովսէփ կայսեր։

—

Զմիւռնիայէն լուր կուտան թէ [illegible] ընկերութիւն մը [illegible] շինելու [illegible] հիմնելու նպատակաւ վերջին օրերս ներկայացուցիչ մը ղրկած է ի Զմիւռնիա։ Յիշեալ ընկերութիւնն իւր նպատակն յաջողցնելու համար քաղաքին շրջակայները որթեր մշակելու փորձ պիտի փորձէ, զորս գինւոյ կողմէ հռչակաւոր եղած գաւառներէ բերել պիտի տայ։

—

Յայտնի է թէ Յունաստանի Թոլեալ գաւառաց մէջ գտնուող Նարտայի կամուրջէն անցնողներէն անցագիր պահանջուելուն համար վէճ մը ծագած էր Օսմ. և Հելլենական իշխանութեանց միջեւ։ Այս վէճ վերջին օրերս կարգադրեցաւ։ Այսուհետեւ յիշեալ կամուրջէն անցնող ուղեւորք Նարտայի Օսմ. հիւպատոսէն վաւերացեալ անցագրեր առնելու պարտաւոր պիտի լինին։

—

Ոստիկանութեան Նախարարն հասարակաց անդորրութիւնն ապահովելու համար ազդու միջոցներ ձեռք կ՚առնու։ Նախ և առաջ որոշեց ոստիկանաց թօշակներն ամէն ամիս վճարել, և իրօք կիրակի օրը մէկ մէկ ամսական բաշխեց։

—

Վագըթ կ՚ըսէ թէ Լէսքօֆչայի իսլամ ժողովուրդը Սերպիոյ կառավարութեան հարստահարութեանց դէմ բողոքող տեղեկագրեր ղրկած է Մեծ Եպարքոսին, արտաքին և ներքին գործոց նախարարներուն։

—

Քըրքքիլիսէի մէջ հանք մը գտնուած լինելով, առեւտրական և երկրագործական Նախարարութիւնն ի մօտոյ հմուտ պաշտօնատար մը պիտի ղրկէ հոն, որպէս զի յիշեալ հանքը քննելով տեղեկագիր մը ներկայէ։

—

Երէկ առաւօտ ժամ 2ին միջոցները Ֆաթիհի Գարըշըմը Մէտրէսէի Սոֆթաներէն միոյն սենեակը բռնկեցաւ. ոստիկանութիւնն անմիջապէս հոն հասնելով տեսաւ որ սենեակը կ՚այրէր և դժբաղդ Սոֆթան իւր վերմակին մէջ փաթթուած այրելով մեռեր էր։ Ոստիկանութեան բացած քննութիւնն հաստատեց թէ հրդեհը կրակարանէն ցատկած կայծէ մը յառաջ եկած էր։

—

Այս առաւօտ Պալատի Նաւամատոյցէն մարդ մը շոգենաւ նրստած միջոցին սահելով ծովը ինկաւ, բայց հոն գտնուող նաւավար մ՚ազատեց զայն։

—

Պէրութի լրագիրք կը ծանուցանեն թէ Արապի փաշայի համախոհներէն շատերն, որք յաջողած էն փախչիլ Եգիպտոսէն, վերջին օրերս Պէրութ հասեր են։ Յիշեալ լրագիրք դիտել կուտան թէ Արապի համախոհաց գալուն հետ բաղում Անգլիացիք ևս Պէրութ եկեր են։

—

Միջերկրականի ռուսական նաւախմբին հրամանատար Չէրպիչէֆ ծովապետը Զմիւռնիայէն հեռագրաւ հրահանգ խնդրեց մայրաքաղաքիս Ռուսական դեսպանատունէն այն չարժմանց համար, զորս Ռուսական նաւախումբը պիտի ընէ ի պատիւ Պուլղարիոյ Ալեքսանդր իշխանին։

—

Ռուսիոյ կայսեր Թագաւորութեան բարձրագոյն յանձնախումբը չորս բարձրաստիճան անձանցմէ պիտի բաղկանայ, որք են՝ իկնաթիէվ զօրավար, Լորիս Մէլիքօվ, Գ. Ցրէնտելն և Տոնտուքօֆ-Քորսաքօֆ իշխանն։ Այս առթիւ լինելիք հանդէսները 16 օր Մոսկուայի և 9 օր Բեդրսպուրկի մէջ պիտի տեւեն։ Դպրոցներն և համալսարանները արարողութենէն 15 օր առաջ պիտի գոցուին։ Զինուորական վարժարանաց աշակերտք Բըրէմլինի պալատին պահապան զօրաց հետ պիտի միանան։

—

Թայմզ լրագրին Բեդրսպուրկի թղթակիցը կը գրէ թէ Ռուսիոյ կառավարութիւնը Սեւ ծովու ափանց վրայ ունեցած զօրաց թիւն աւելցուցեր է։ Նմանապէս Պարսկական սահմանագլխին և Կասպից ծովու ափանց վրայ Ռուսական մաքսատանց պաշտօնատարներն աւելցեր են։

ՀԵՌԱԳՐԵՐ

Մարսիլիա 16 ապրիլ.

Նաւահանգստի գործաւորաց գործադուլը կը շարունակէ, որով շոգենաւուց բեռնաւորումը խափանուած է։

Սոֆիա 16 ապրիլ, առաւօտ.

Պուլղարիոյ իշխանն իւր եղբօր Լուի Պաթէնպէրկ իշխանին հետ այս առաւօտ Սոֆիայէն մեկնեցաւ ի Վառնա, ուստից կայսերական Իզզէտտին շոգենաւը պիտի նստի։

Երկրին վարչութիւնը նախարարաց խորհրդին եւ պետական խորհրդոյ փոխ-նախագահին յանձնուած է։

Լոնտրա 17 ապրիլ.

Երեսփոխանական ժողովոյ մէջ Պ. Պուրք (*) հարցման մը պատասխանելով ըսաւ թէ Պէրլինի դաշնագրին ստորագրող տէրութիւնք՝ Պուլղարիոյ տարեկան հարկին եւ Օսմանեան ընդհանուր պարտքէն Պուլղարիոյ, Գարատաղի, Սերպիոյ եւ Յունաստանի ինկած բաժիններուն խնդիրը լուծելու համար իրարու հետ բանակցիլ սկսած են։ «Կ. Պոլսոյ դեսպանք այժմ այս խնդրոյ վրայ կը բանակցին, բայց դեռ համաձայնութիւն չկայ։ Յիշեալ խնդիրներ կը շարունակին անգլիական կառավարութեան լուրջ ուշադրութեան նիւթ լինել։»

Քուինսլանտի կառավարութիւնը Նոր-Կինէան գրաւեց յանուն Անգլիոյ Թագուհւոյն։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ազգային ժողովոյ երեկի արտասովոր նստին մէջ կաթողիկոսական խնդրոյ վրայ վիճաբանութիւնք երեք ժամ տեւեցին, բայց եզրակացութեան մը չյանգեցան։ Անոնց մէկ մանրամասն ատենագրութիւնը կը հրատարակենք մեր այս աւուր և վաղուան թիւերով։ Որոշուեցաւ յառաջիկայ ուրբաթ օրն ալ արտասովոր նիստ մը կազմել, և կաթողիկոսական խնդրոյ ընդհանուր սկզբանց վրայ վիճաբանութիւնը փակելով, ընտրել խառն Յանձնաժողով, որոյ պաշտօնը պիտի լինի գործնական ձեւի մը վերածել խնդիրն, և տեղեկագիր մը բերել Ազգային ժողովոյն։

—

Շնորհակալութեամբ կը ծանուցանեմք թէ Գրական և [illegible] Պատ. Հանդէսին Տնօրէն-խմբագիր Տ. Եղիա Տէմիրճիպաշեան բարեհաճած է մէկ մէկ օրինակ ձրիաբար նուիրել լրագրոյս բոլոր թղթակցաց, որք յԱսիա և յԵւրոպա։

—

Երուսաղէմէն կը գրեն մեզ մարտ 16 թուով.

«Իսահակ արքեպիսկոպոս Բապահ Սրբոյ Աթոռոյս, կաթուածահար մահուամբ առ տէր փոխուեցաւ մարտի 15ին ի խոր սուգ համակեալ զմիաբանութիւնն համօրէն։ Ոչ ոք չկրցաւ Նորին Սրբազնութեան վերջին օրհնութիւնն առնուլ։

«Հանգուցեալը մարտ 14ին քաջառողջ էր և նոյն իրիկուն ըստ սովորութեան լաթերը հանելով անկողին կը մտնէ. կէս գիշերին կամ առաւօտեան դէմ կաթուածի սոսկալի հարուածով իսկոյն կը վախճանի։

«Հանգուցեալը դպրութեան, սարկաւագութեան և վարդապետութեան աստիճանները Ս. Աթոռոյս մէջ առած է, եպիսկոպոսացած է ի Ս. Էջմիածին երջանկայիշատակ Մատթէոս կաթողիկոսէն և վարած է ի Ս. Երուսաղէմ և այլուր զանազան կարեւոր պաշտօններ, այցելութիւն ըրած է ի Հնդկաստան և ի Հապէշիստան, և այժմ վախճանեցաւ ի հասակի իբր հարիւր ամաց դանձապահութեան ծանր պաշտօնին մէջ։ Յուղարկաւորութեան տխուր հանդէսը կատարուեցաւ ի ներկայութեան միաբան հարց եղբարց, ուխտաւորաց, և օտարականաց խուռն բազմութեան հետեւեալ կերպիւ. Երեք վարդապետք և մէկ քահանայ շապիկներ հագած պարանոցնին փորուրար և մէջքերնին արծաթ գօտի, թեւերնին թեւնոց ունենալով կը տանէին գլխիբաց հանգուցելոյն դագաղը. եպիսկոպոս, վարդապետ, սարկաւագք, ուրարակիրք, դպիրք և ժառանգաւորք երկու կարգ շարուած ձեռքերնին մոմերով դագաղին առջեւէն կ՚երթային պատրիարքական փոխանորդ Սրբազան՝ ի ձեռին ունենալով գաւազան և խաչ և յուս իւր կրելով մի թանկագին շուրջառ թափորապետի պաշտօն կը վարէր, նմանապէս բոլոր վարդապետք շուրջառ առած էին. հանգուցելոյն դագաղը տեղ տեղ հանգիստ ընել տալով և ամէն մէկ հանգստին մէյմէկ աւետարան կարդալով տարին ու թաղեցին փրկչայ վանուց գաւթին մէջ։ Ուստի կը մնայ մեզ միայն օրհնել Աստուծոյ կամքն և հանգիստ ու երանութիւն մաղթել հոգւոյ Նորին և համայն ննջեցելոց։»

ԱՐՏԱՍՈՎՈՐ ՆԻՍՏ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՈՅ

—o—

Ազգային Երեսփոխանական Ժողովն երէկ գումարեցաւ ի Ղալաթիա, ժամ 4ին, ի ներկայութեան 23 Երեսփոխանաց, որոց թիւն յանգեցաւ 27ի։ Ս. Պատրիարք Հայրը դարձեալ ներկայ չէր, և պաշտօնական ծանուցում մը չէր տուած իր բացակայութեան վրայ. ուստի, Խորէն Նար—Պէյ Սրբազան առժամեայ Նախագահի պաշտօնը կատարեց։ Երեսփոխանք ոմանք ցաւ յայտնեցին թէ՛ Ս. Պատրիարք Հօր և թէ՛ Ազգ. Վարչութեան անդամոց այսպէս միահաղոյն բացակայութեան համար, նկատելով մանաւանդ թէ քննելի խնդիրը կենսական կարեւորութիւն ունէր Հայ Ազգին համար։ Ուրիշ Երեսփոխաններ ալ ցաւ յայտնեցին որ, խնդրոյն այս մեծ կարեւորութեան հակառակ, Երեսփոխանաց մեծագոյն մասը բացակայ էր, որ ըսել է թէ խնդրոյն կարեւորութիւնը չէր ըմբռնած։ Ոմանք բացակայ Երեսփոխանաց յանցանքը թեթեւցնել ուզեցին, առարկելով թէ երկուշաբթի օրը գործի օր էր շաբթուան ուրիշ օրերէն աւելի, և թէ նոյն օրն անձրեւոտ էր։ Գ. Նորատունկեան էֆ. առարկեց թէ պաշտօնական հրաւիրագրեր ցրուած չլինելով, ո՛չ նիստն օրինաւոր էր, ո՛չ ալ բացակայ Երեսփոխանք յանցաւոր։ Գէ—ան յիշեցուց Նախորդ Նստին որոշումը թէ ազգ. լրագրաց ծանուցումը բաւական պիտի համարուէր։ Նորատունկեան էֆ. պատասխանեց թէ Երեսփոխանք ոմանք կրնան տեսած չլլալ շաբաթ աւուր լրագրերը։ Մ. Չէրազ էֆ. ցաւ յայտնեց թէ կը գտնուին այնչափ անփոյթ երեսփոխաններ, որք իրենց ուղղեալ հրաւիրագրէ մը արդէն գիտնալով հանդերձ թէ ուրբաթ օրն Ազգ. Ժողովը կաթողիկոսական խնդրոյ նման ծանրակշիռ խնդրով մը պիտի զբաղէր, հետամուտ չէին եղած իմանալու թէ նոյն նստին արդիւնքն ի՛նչ եղած էր, որովհետեւ ազգ. լրագիր չէին կար[illegible]բերութիւնը կ'ապացուցանէր։ Մ. Մելիքեան էֆ. նկատելով թէ ներկայ Երեսփոխանք յոյժ սակաւաթիւ էին, և Պատրիարքն ու Վարչութիւններն իրենց բացակայութեամբ կը փայլէին այսպիսի կարեւոր խնդրոյ մը յուզման պահուն, առաջարկեց ուրբաթ աւուր թողուլ կաթողիկոսական խնդրոյ վճռաքննութիւնն։ Այս առաջարկ 6ի դէմ 13 քուէով մերժուեցաւ, և Ժ. և ԺԱ. Նիստերու Ատենագրութեանց վաւերացումէն յետոյ, բացակայ մի քանի Երեսփոխանաց գրերը կարդացուեցան, ընդ որս և հետեւեալ նամակը.

«Մեծապատիւ Ատենապետ Տէր.

«Սեփական զբաղմանց պատճառաւ չկրնալով ներկայ գտնուիլ պատկառելի ժողովոյդ այս աւուր նստին, ներեցէք ինձ որ կաթողիկոսական ամենակարեւոր և փափուկ խնդրոյն վրայ ունեցած տեսութիւնս համառօտիւ յայտնեմ։

«Իմ խոնարհ կարծիքս է, Մ. Չերազ էֆէնտիի առաջարկութեան համեմատ, խառն յանձնաժողով մը կազմել, և պաշտօն տալ նմա որ 1866ի կաթողիկոսական Յանձնաժողովոյ Տեղեկագրին եզրակացութիւններն, որք Ազգային Ժողովոյ հաւանութիւնն ստացած են, դիւանագիտական պատշաճ ոճով Ուղերձի մը վերածէ, և վաղ ընդ փոյթ Ազգ. Ժողովոյ ներկայէ, նորա հաւանութիւնն ստանալու և ուստի որ անկ է մատուցանելու համար, և միանգամայն Ս. Պատրիարք Հօր յանձնարարել որ յիշեալ Ուղերձին նպատաւոր հետամուտ լինի.

«Իսկ Սինոդի ընթացքին նկատմամբ Գեր. Իզմիրլեան Մատթէոս Սրբազանի նկատողութեանց և առաջարկութեանց համամիտ եմ։

«Հաճեցէք ընդունիլ, Ատենապետ Տէր, խորին յարգանաց հաւաստիքը։

Ազգ. Երեսփոխան
Կ. Ս. ԽԻԹԻՒՃԵԱՆ»

Կաթողիկոսական խնդրոյ վերայ վիճաբանութեան շարունակութիւնն սկսաւ Վ—ան Վարդապետի [illegible], որ համառօտիւ պատասխանեց Իզմիրլեան Սրբազանի Նախորդ Նստին մէջ արտասանած խօսքերուն երկու կէտերուն, յայտնեց թէ Սինոդը Ռուս կառավարութենէն կարգեալ մարմին մ'է ըսելն ուղիղ չէ, և կարդաց Պալաժէննայի յօդուածն, որ կ'ըսէ թէ կաթողիկոսը Սինոդի մէկ պաշտօնական անդամին տեղ երկու ընտրելի կը ներկայէ Ռուսիոյ կայսեր. ուրեմն, Հայոց Ազգին ընտրեալ կաթողիկոսը կ'ընտրէ Սինոդն։ Երկրորդ, ըսաւ թէ Սինոդը պէտք չէ պարսաւել կաթողիկոսական ընտրութեան թուականն յետաձգելուն համար, այլ ընդհակառակն պէտք է գոհ լինել, որովհետեւ Սինոդը խորհած պէտք է լինի թէ ձմրան դեկտ. ամսոյն մէջ պատուիրակներուն Էջմիածին չեն կրնար գալ կաթողիկոսի ընտրութեան մասնակցելու համար, ուստի դիւրութիւն մը տուած է անոնց մասին ամառ[illegible]ժողով ընտրութիւնը։

Մ. Եղ. Իւթիւճեան պատասխանեց թէ Սինոդի անդամոց ընտրութեան եղանակին վրայ Վ—ան Վարդապետի կարդացած յօդուածը մին է Պալաժէննայի այն յօդուածներէն, որոց դէմ 1866ի կաթողիկոսական Յանձնաժողովն իրաւամբ բողոքած է։ Երբ կաթողիկոսն ինք ընտրէ Սինոդի բոլոր անդամներն, և անոնց անունները Ռուս կառավարութեան ծանուցանելով շատանայ, կը հասկնանք թէ կաթողիկոսն ինք ընտրած է այդ մարմինն. իր կազմութեան արդի եղանակաւ, Սինոդն ո՛չ Հայ Ազգէն ընտրուած է, ո՛չ Հայ Եկեղեցիէն։ Գալով ընտրութեան թուականին յետաձգման, մեք Սինոդի ընթացքին դէմ կը բողոքենք, որովհետեւ իրաւունք չունէր առանց Թուրքիոյ Հայոց Ազգ. Ժողովոյ գիտութեան այդպիսի որոշում մը տալու. և այս բողոքն ընելով, մեր նպատակն 1884 մայիսի թուականը փոխել տալ չէ, այլ Սինոդն զգուշացնել որ նմանօրինակ խնդրոց վրայ յետ այսորիկ առանց մեր գիտութեան ու հաւանութեան որոշումներ չտայ, և Թուրքիոյ Հայոց իրաւունքներն ոտնակոխ չընէ։

Ա. Սուքիասեան էֆ. բեմն ելնելով, նախ խոստովանեցաւ թէ ինք ուշադրութեամբ չէ քննած Պալաժէննա կոչուած կանոնադրութիւնը. փափաքելի կը լինէր որ Պալաժէննան անգամ մ'ևս տպագրուէր և բոլոր երեսփոխանաց բաշխուէր։ (Հ. Մկրեան. «Աւելորդ աշխատութիւն է») Բայց կարդացած է Մ. Այվազեան էֆ.ի մէկ տետրակն և ուրիշ քանի մը գրուածներ, որոցմէ մասնական տեղեկութիւն մը քաղած է։ Ըս յայտնի է թէ, Պալաժէննան ազգային մարմնէ մը բղխած չլինելով, և պարունակելով այնպիսի տրամադրութիւններ, որք հակառակ են մեր եկեղեցւոյ աւանդական սովորութեանց ու կանոնաց, տհաճութիւն կը պատճառէ բոլոր Ազգին։ Մեք անշուշտ պէտք է խնդրենք այդ տրամադրութեանց բարեփոխումը. բայց ամենեւին իրաւունք չունինք մեր կարողութեան և ձեռնհաս միջոցներուն ազդեցութեան վրայ. մեք քաղաքական ազգ մը չենք. ազգ իսկ չենք. սոսկ կրօնական հասարակութիւն մ'ենք, և շատ խեղճ հասարակութիւն մ'ենք, այնչափ խեղճ, որ ատենաբանը չկրնար ճիշդ սահմանը տալ այդ խեղճութեան։ (Հ. Մկրեան. «Հարկ չկայ այդչափ յուսահատական խօսքեր ըսելու») Ատենաբանը չշտելով կը կրկնէ թէ Հայք ազգային կամ քաղաքական տարր մը չեն պարունակեր, այլ լոկ կրօնական հասարակութիւն մ'են. (Մ. Այվազեան. «Սխալ է այդ հայեցք») Եւ որովհետեւ Հայ հասարակութիւն քաղաքական ազգ մը չէ, ազգային կամ քաղաքական խնդիր չունի. կաթողիկոսական խնդիրն ալ լոկ կրօնական է. Ուստի կրօնական խնդրոյ վրայ ալ այս Ազգային Ժողովն ինքնին չկրնար վճիռ տալ։ (Իւթիւճեան Եղ. «Մեք մեր բաժինն ինկածը կը կատարենք») Եթէ խնդիր մը պիտի մատուցանենք Ռուսիոյ կայսեր յանուն Ազգին, պէտք է որ նախ Հայութեան միւս մասանց կարծիքն առնենք։ Ցաւալի է որ 1866էն ի վեր Ազգին Թուրքիոյ դուրս բնակող մասանց հրաւէր մը չէ ուղղուած, որպէս զի բոլոր Ազգին պատուիրակները տեղ մը գումարուելով, միահամուռ խնդիր մը մատուցանեն Ռուսիոյ կայսեր վասն վերաքննութեան Պալաժէննայի։ Կայսեր թագաւորութեան առթիւ խնդիր մատուցանելու առաջարկը ծիծաղելի է. այդ մեծ հանդէս անշուշտ իր հիմնագիրը պիտի ունենայ, յորմէ դուրս խնդիր կամ պատգամաւորութիւն չընդունուիր. և արդէն մեք այնչափ տկար ենք, որ չենք գիտեր իսկ թէ մեր զրկելիք պատգամաւորներ կրնա՞ն ընդունուիլ երբեք։ Մնաց որ, այդպիսի պատուիրակութիւն մը զրկելու առաջարկը թէ՛ Թուրքիոյ և թէ՛ Ռուսիոյ պետութեանց հետ մեր յարաբերութեանց մասին փափուկ խնդիրներ կը յարուցանէ, զորս խոհեմութիւն է բնաւ չյուզել. որովհետեւ չենք կրնար գուշակել թէ ի՛նչ հետեւանք կ'ունենան։ Երբ յաջողութեան մասին ապահով չենք, լաւ է մնչիկ տեղերնիս կենանք։ Գալով Սինոդին որոշումը պարսաւելու առաջարկին, Պալաժէննան Սինոդին իշխանութիւն տուած է այդպիսի որոշումներ տալու, և բան մը չենք կրնար ըսել Սինոդին. Բայց կաթողիկոսական ընտրութեան թուականին յետաձգումն այնչափ ալ խորհուած տնօրինութիւն մ'է, որ անոր համար պէտք է մինչեւ իսկ գոհութիւն յայտնել Սինոդին։ Բայց կ'ըսուի թէ Սինոդը նոր կաթողիկոսին ընտրութիւնն յետաձգելով թաքուն դիտում մ'ունի. կ'ուզէ ազատ ժամանակ գտնել վանքին անկարգ վիճակը շարունակելու. բայց գուցէ կաթողիկոսին կենդանութեան ատեն ալ գործերը տարբեր վիճակ մը չունէին Էջմիածին, և հիմա Գէորգ Դ. կաթողիկոսի մահն հակառակ կուսակցութեանց առիթ տուած է զիրար ամբաստանելու։ Կրնանք սակայն պատուիրակ մը զրկել, որ Էջմիածնայ վանքին վիճակը քննէ, կամ այս մասին տեղեկութիւն կրնանք պահանջել։ (Իւթիւճեան Եղիայ. «Եթէ Պալաժէննայի տրամադրութեանց պիտի համակերպիք, այդպիսի քննութիւն մ'ալ չէք կրնար կատարել») Ատենաբանն այսպէս եզրակացուց. Ա. Միայն Թուրքիոյ Հայոց չվերաբերիր Պալաժէննայի վերաքննութեան խնդիրն յարուցանել. բոլոր Ազգը միաբանութեամբ պէտք է քննէ զայս խնդիր, և պատրաստէ մատուցանելի Ուղերձը. Բ. Պատուիրակութիւն մը զրկել անօգուտ է, մանաւանդ վնասակար. և Գ. Սինոդին գոհութիւն յայտնենք որ կաթողիկոսական խնդրոյ հիմնական քննութեան մը համար ժամանակ տուած է մեզ։ Սուքիասեան էֆէնտի վերջացուց ըսելով թէ Հայք վերջին տարիներս յոյժ վնասուած են քաղաքական խնդիրներ յարուցանելով. չեմ հասկնար թէ ի՛նչ պատճառաւ «Բրիտանիական»ը կ'արգիլուի ի Կարին. այժմ պէտք չէ նոյն սխալանաց մէջ իյնալ. Նաև պէտք չէ ժողովրդային հոսանքին հետեւիլ, կամ լրագրութիւնը հանրային կարծեաց հարազատ թարգման համարիլ։ Պէտք է քաջ գիտնանք մեր տկարութիւն։ Հայ Ազգն այնչափ տկար է «որ իր գոյութիւն իսկ կայսեր մը մէկ խօսքին կախեալ ունի»։ Սուքիասեան էֆէնտիի բանախօսութիւնն սաստիկ ընդմիջուեցաւ բողոքներով։

Մ. Չէրազ էֆ. բեմն ելնելով, մանրամասն հերքում մը տուաւ Սուքիասեան էֆ.ի դիտողութեանց։ Կ'առարկուի թէ Ազգ. Ժողովոյ տալիք ամեն որոշման գործադրութիւնն ապահով չէ, և թէ աղմուկ հանելով ոչինչ կը շահինք. բայց մեր պարտքն է փորձ մը փորձել, և Պեդրսպուրկի Օսմ. դեսպանին ձեռամբ Ռուս կառավարութեան Ուղերձ մը մատուցանել աղմուկ հանել չէ։ Կը վախցուի թէ Ռուս կառավարութեան դժգոհութիւն կը պատճառենք. բայց Պալաժէննայի վերաքննութիւնը պահանջելով, անհասկնալի է թէ ինչպէս կը վիրաւորենք Ռուս կառավարութիւնը. Պալաժէննան օրէնք մ'է որ 1836ին հաստատուած է, արդ, օրէնքներն յաւիտենական չեն. ժամանակին հետ տակաւ կը փոփոխին փորձառութեան դասերուն համեմատ. Ռուս կառավարութիւնն ինք ևս մերթ ընդ մերթ կը բարեփոխէ իր օրէնքներ, և ի՞նչ պատճառ կայ որ 47 տարի առաջ հաստատած մէկ օրէնքին ինչ ինչ տրամադրութիւններն այսօր վերաքննել չուզէ, եթէ յանուն Ազգին այդպիսի խնդիր մը մատուցուի։ Մեր Սահմանադրութիւն միայն 23 տարէ հետէ հաստատուած է, բայց Օսմ. կայսերական կառավարութիւնը չխրտչեցաւ, այլ ընդհակառակն հաւանութիւն տուաւ, երբ ժամանակին փորձառութեան համեմատ բարեփոխեցինք ինչ ինչ յօդուածներ, զորս թերեւս ա[illegible]։ Մնաց որ, Պալաժէննան կը պարունակէ յօդուածներ, որք նոյն իսկ Ռուսիոյ ընդհանուր օրինաց հետ չեն համաձայնիր։ Այսպէս են եկեղեցականաց ստացուածոց, և Սինոդին հոգեւոր ընդարձակ իշխանութեան վերաբերեալ քանի մը տրամադրութիւնք։ Ի՞նչ աւելի բնական է, քան թէ ժամանակին անյարմարութեամբ գրուած այսպիսի յօդուածոց վերաքննութիւնը խնդրել։ Կ'ըսուի թէ մեք շատ տկար ենք, և կը վախցուի թէ անհամեմութիւնը նոր կորուստներ չպատճառէ մեզ։ Բայց լոկ խօսք մը չէ՝ ըսել թէ տկարութիւնն ալ զօրութիւն մ'է. օրինակի համար, եթէ Զուիցերիա կամ Պելճիա աւելի հզօր պետութիւններ լինէին, հարկաւ իրենց արդի ապահով վիճակը չէին վայելեր։ Բայց Հայ Ազգն ամեն ինչ կորուսած է արդէն, և կորսնցնելու բան մը չունի այլ եւս։ Մեք գիտենք մեր վիճակը. բայց երբ օտարի հետ խնդիր մ'ունինք, հարկ չկայ այնչափ ծանրանալու մեր տկարութեան վրայ, զի օտարը քաջալերած կը լինինք. Բայց Հայ Ազգն այնչափ տկար ալ չէ, քանի որ ունի տոկունութիւն մը, որ իր բազմադարեան կեանաց մէջ իր գոյութիւնը պահպանելու գլխաւոր միջոցն եղած է. Մեր խնդիր կրօնական է ըսուեցաւ, և կրօնական խնդիր մը պաշտպանելու համար զօրաց և թնդանօթաց պէտք չկայ, որ մեր տկարութեան վրայ քարոզներ խօսինք. Կ'ուզուի որ համայն Ազգը միահամուռ պահանջէ Պալաժէննայի վերաքննութիւնը. բայց քաղաքական դժուարութիւնք կան այսպիսի միաբան գործողութեան մը դէմ, և ինչ ինչ արտաքսական դժուարութիւններ ալ կրնան յարուցուիլ. Բայց քանի որ Պալաժէննայի խնդիրն իբրեւ մեր Եկեղեցւոյ կանոնաց և աւանդութեանց խնդիր մը կը նկատենք, կարելի է միթէ որ Ազգին այլ և այլ մասանց մէջ տարբեր կարծիքներ լինին կրօնական խնդրոյ մը վրայ։ Երբ Հնդկաստանի 1,000 Հայք բողոք բարձին, չսպասեցին որ Թուրքիոյ Հայք միանան իրենց հետ, վասն զի գիտէին թէ այնպիսի կէտերու վրայ կը գանգատէին, յորս բոլոր Ազգը միակարծիք միայն կրնար ունենալ. [illegible] մաւանա լինել է սպասել որ Ազգին ամեն մասերը զատ զատ կարծիք յայտնեն։ Ատենաբանն յարեց որ, թէ և ինք կը վերաբերի [illegible] մէջ, որ ազատական գաղափարներով տոգորուած է, բայց ինք և իր ընկերները որ[illegible]չած են ամենէն կատաղի կրօնամոլներէ աւելի ջերմութեամբ պաշտպանել այս կաթողիկոսական խնդիր, որ իբրեւ խնդիր Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ ինքնուրոյնութեան, ազգային մեծ կարեւորութիւն ունի։ Առաջարկողներ [illegible] գան որ խնդիրը Ս. Պատրիարք Հօր թողուի. բայց ինք կատարեալ վստահութիւն ունենալով հանդերձ Ն. Սրբազնութեան վրայ, այնպէս որ, առանց փաստ մ'ունենալու հաստատել թէ Ս. Պատրիարքն այս խնդրոյ մասին ալ պէտք եղածն [illegible] գէն կ'ընէ թերեւս, չուզեր սակայն որ ամեն գործ Ն. Սրբազնութեան վրայ թողուի. որովհետեւ, եթէ խնդիրն անյաջող ելնէ, [illegible] ժամ Պատրիարքը միայն պատասխանատու կը բռնուի. և երկրորդ, պէտք չէ որ յոյժ կեդրոնացած լինինք. պէտք է որ աշխատութիւնները բաժնենք մեր մէջ, փոխանակ նոր բեռներ աւելցնելու Պատրիարքին վրայ, արդէն [illegible] բեռները թեթեւցնել աշխատելու։ Կատարելի գործին վրայ [illegible] մը ձգելով, ատենաբանը [illegible] այն 16 կէտեր, որոց նկատմամբ Պալաժէննայի տրամադրութիւնը պէտք է փոխուին, և [illegible] Իւթիւճեան էֆ. Նախորդ Նստին մէջ յիշած էր թէ 1866ին զա[illegible] զան բարձր տեղերէ խաբուսի[illegible]

ԹԵՐԹՕՆ ՄԱՍԻՍԻ

(15)

ԱԼՊԷՐ ՏԷԼՊԻ

—o—

ՄԱՐՔԻԶՈՒՀԻՆ

3

անբացատրելի հակակրութեան պատճառները։ Հազարերորդ անգամ կը մտածէր թէ ի՛նչ էր իւր յանցանքը։ Զայս խորհելով, նախ մերթ ընդ մերթ, յետոյ միշտ և երկար ժամանակ, հասած էր այն եզրակացութեան թէ մեծ յանցանք մը, թերեւս ոճիր մը գործած էր ժամանակաւ իւր հայրն։ Եւ արդարեւ ըստ բաւականին տրամաբանական խորհրդածութիւն մը կ'ընէր։ Ընկերութեանց մէջ Օրիորդ Մորէր կը կոչուէր, և սակայն իրօք Օրիորդ Սորպիէ էր։ Իւր հօրուն խակապէս որդեգրած էր զինք, կամ թէ առնորհուկս անոր անունը կը տրուէր իրեն։ Ամուսնութիւնը ծանուցանող պաշտօնագրին մէջ՝ «Արտեմիս Ս. Մորէր» անուանած էին զինք։ Անշուշտ մայրը ծածկել կ'ուզէր Սորպիէ անունն։ Ինչո՞ւ համար արդեօք, եթէ ո՛չ արատ մը կար այդ անուան վրայ։ Եւ որպէս զի մտամբ մ'անհետանար պաշտօնական գրութեան մը մէջ, հարկ էր որ Տիկին Մորէր մեծ ազդեցութիւններ ի գործ դնէր։ Չէր գիտեր թէ տասնեւչորս տարի առաջ, կայսրութեան վերջերուն մօտ, Պ. Թոմարէի Հօրեղբայրներէն մին քիչ մը ժամանակ դատական նախարար եղած էր։ Այն միջոցին Պ. Թոմարէ աշխատելով յաջողած էր կայսերական հրամանագիր մը ձեռք բերել, որ իւր տարփուհւոյն դստեր քաղաքային վիճակը կը ճշդէր։

Եւ երբ Արտեմիս կը մտածէր Պ. և Տիկին Մորէրի մէջ տիրած հակակրութեան վրայ, հոն ալ իւր հայրը դատապարտող ապացոյց մը կը տեսնէր։ Անշուշտ իւր գիտնական հօրուն զզուած էր Պ. Սորպիէի այրին ամուսնութեան առած լինելուն վրայ։ Սակայն Արտեմիս չէր համարձակեր վճռել թէ արդեօք իւր հայրը դատապարտելի՞ էր թէ անպարտ։ Անշուշտ Պ. Մորէրի չէր վայլեր իւր ամուսնոյն խեթիւ նայիլ նախորդ երկանը պատճառաւ. բայց աղջիկն՝ այդ մարդը չսիրելուն համար՝ չէր զարմանար այդ բանի վրայ։ Այսպէս, հոգեբանական անբացատրելի երեւոյթով մ'Արտեմիսի կասկածներն իւր ամեն մերձաւորաց վրայ կ'իյնային, բայց մօրմէն։ Կը տեսնէր որ մայրը բարեպաշտ էր, և ժամանակ ժամանակ այն բարեպաշտութիւնն իբր սկզբնապատճառ կը նկատէր իւր նկատմամբ ունեցած պաղութեան։ Աւելի յօժարամիտ էր ամեն մարդ ամբաստանելու՝ քան զիւր անարգուն մայրն։ Այս դժնդակ տեսակցութեան գիշերը մինչեւ լոյս Արտեմիս դառն արտասուք թափեց։ Իւր կասկածները կը մարմնանային, իւր գաղափարներն յստակապէս կը ծրագրուէին։ Մօրն իւր աղջկան դէմ հակակրութեան պատճառն այս էր որ մին ծանր անցեալ մը կը յիշեցնէր միւսին։ Պ. և Տիկին Մորէր սիրով չէին ապրեր իրարու հետ, վասն զի երկրորդ այրը չէր ներեր զաւակին։ Սխալը շատ անգամ անողոքապէս տրամաբանական է։ Արտեմիս չէր տեսներ զոյգ տրամաբանութիւն և անգամ մ'ալ կ'ըսէր ինքնիրեն.

— Հայրս մեծ յանցաւոր մ'եղած է, բայց ի՞նչ ոճիրով։

Այս հարցման չէր կրնար պատասխանել։

4

Հրաւիրեալք իրարու ետեւէ կը հասնէին և լայն սանդուղին մարմարեայ աստիճաններէն վեր կ'ելնէին, կանայք գեղեցկապէս հագուած և զբօսնլու պատրաստ. այրերն ալ, երեկոյթի կանոնաւոր զգեստներով, այնպիսի մարդոց երեւոյթ մ'ունէին, որք իրենց զուարճութեան համար չէին երկթար հարսանեկան պարահանդէս մը։ Ծաղկանց մեծամեծ կողովներ՝ Նրբանցքներն ու նախասենեակները կը լցնէին իրենց քոցյր բուրմամբք, որք կանանց անուշահոտութիւններուն հետ խառնուելով՝ դուրսէն նոր մտնողները կ'զգլխէին։ Մերթ ընդ մերթ նուագածուաց եղկայեալ երգերը մէկէն ի մէկ կ'ոգեւորէին երբոր դահլճին դռները կէս կը բացուէին գիլուածով. յետոյ դուրսը կը վերսկսէր ապարանքին բակը մտնող կառքերուն խուլ շաչիւնը։ Համայն Փարիզ հոն էր։ Տիկին Մորէր, իւր պարահանդէսի հրաւէրներով ամենուն հետաքրքրութիւնը կ'արծարծէր։ Արկածն իւր նորանշանութիւնը վերստին կը գտնէր. գայթակղութիւնը նորէն միտքերը կը գրաւէր։ Շատ մարդիկ, որք սովորական ժամանակներ իրենց տեղէն չէին շարժեր, միմիայն այս մայրն ու այս աղջիկը տեսնելու համար կու գային։ Չէին գիտեր թէ երկուքն ի՛նչպէս անցած էին, չէին գիտեր թէ Քամէրին ընդդիմանալէ յոգնելով հաւանած էր այդ ամուսնութեան, Արտեմիս ալ ապրելէ վհատելով յանձն առած էր։ Հասարակութիւնը բնիկ կերպիւ կատարուած խոլութիւնները չքններ երբէք, այլ կուրօրէն կ'ընդունի։ Եթէ մեկնել չեմ, մեծ գիծերէն կ'սկսի։ Գնացէք հազար մարդէ խնդրեցէք որ աշխարհային հոգեբանութիւն ընեն։ Մի քանին միայն անկին Վէրնիէի և Մորիս Ժանարոնի թղթակցութեան շնորհիւ գիտէին թէ Տիկին Մորէր երկու անգամ ամուսնացած էր, և թէ առջին այրն ինքզինք սպանած էր։ Բայց այս պարագան մեծ յաջողութիւն մը չէր գտած։ Ի՞նչ կը նշանակէր անցեալն այնպիսի մարդոց առջեւ՝ որք ներկայն կը տեսնէին։ Որու հոգն էր այդ հին ամուսնութիւնն և այդ անծանօթ անձնասպանութիւնն, երբոր իրենց առջեւ ուրիշ թատերախաղ մը կար աւելի հետաքրքրաշարժ։

Մանաւանդ կանայք ախորժ կ'զգային ենթադրելով որ այս ապարանքին պատերուն միջեւ ապրող [illegible]բերդութիւն մը կար։ Փոքրիկ վէպ մը կը պատմէին մեկմեանց, յոյժ ճշմարտանման, ուր Քամէրին և [illegible]տեմիս փեսային և Արեկլոյ դէմ կը խաղային։ Ոմանք կը հծծէին իրարու ականջէ վար թէ աղջիկը [illegible] գնաբար կը սիրէր զմարքիզն, և թէ Տիկին Մորէր գայթակղութենէ վախնալով՝ կը զիջանէր։ Ուրիշներ ալ կը պնդէին թէ Արտեմիս ամեն բան գիտէր և գիտնալով կը գործէր։ Բնականաբար, Հանրիէթ [illegible] երկրորդ դասուն մէջ էր։ Իբրեւ տանը մտերիմ, [illegible] տեղեկութիւն ունեցող կը կարծուէր։

Ցնկանոցին մէջ նստած, պաշտօններու ակումբի մէջ, որք անոր նայուածքն իրենց վրայ ձգելու համար կը մրցէին, հանդարտութեամբ կը զրպարտէր, [illegible]դերձ այն քաղցր ժպիտով որ միշտ կ'ընկերակցէր [illegible] քարուականաց։

— Կը հաւատամ ձեզ թէ շատ զօրեղ է այդ [illegible]ղեցիկ Արտեմիս։ Սիրելի՛ս, մի՛ վստահիք այն [illegible]նանց՝ որք անմեղութեան դէմք ունին։ Շատ [illegible]դաւոր արարածներ են։ Չարութիւնը զուարճութեան կամ մանաւանդ անհոգութեամբ կը կատարեն։ [illegible] պատճառաւ ոչ ոք իրաւունք ունի բարկանալու [illegible] դէմ։

— Ուրեմն դուք կ'ենթադրէք թէ օրիորդ Մորէր [illegible]

— Ես բան մը չեմ ենթադրեր, բնաւորութիւն [illegible] կը բացատրեմ ձեզ, և ոչ ուրիշ բան։ Այնպիսի բա[illegible]ներ կը վերադրեն ինձ, զորս ըսած չեմ երբէք։ [illegible] նամիներս օգուտ կը քաղեն հաստատելու համար [illegible] չարամիտ եմ։ Ես Արտեմիսի վրայ չար չեմ խօսիր երբէք։ Այդ սիրուն աղջիկն երկար ժամանակէ ի վեր կը ճանչնամ ես։ Նայեցէք մայրը, Տիկին Մորէր [illegible] րեսին կարմիր քաշած է, որպէս զի շատ ամօթ [illegible] բուի։ Բայց լաւ չըներ ինքզինք ներկել . . . [illegible] կին։

(Շարունակելի)

պաշտօնութիւն տրուեցաւ Ազգ. ժողովոյ թէ Ռուս կառավարութիւնը տրամադիր է Պոլոժենիեան բարեփոխելու, բաւական է որ կաթողիկոսի ընտրուի, բայց այս հաւատալիք ի դերեւ ելան. կաթողիկոսին ընտրութենէն յետոյ, Ջերազ էֆ. գգուշացուց ժողովը ծանուցանելով թէ, իւր տեղեկութեանց նայելով, նմանօրինակ բարձր տեղերէ այս անգամ եւս այդ տեսակ հաւատալիք կը տրուին խնդիրը թաղելու մտօք, բայց Ազգային ժողովը պէտք չէ որ այս առիթը փախցնէ։ Գալով Սինոդի ընծայածին կը սխալին անոնք որ կը կարծեն թէ Սինոդն իշխանութիւն ունէր յառաջ բերելու նոր կաթողիկոսին ընտրութիւնն, որովհետեւ Պոլոժենիեան մէկ տարւոյ պայմանաժամ եւեթ կուտայ, մինչդեռ Սինոդը 18 ամիսէն ընտրութիւն կատարելու որոշում կ՚ընէ։ Հիմա Սինոդին տնօրինութեան դէմ բողոքելով անմիութեան օրինակ մը կ՚ընծայենք օտարաց առջեւ, որ փափաքելի չէ. բայց միանգամայն պէտք չէ որ անտարբեր կենանք, որպէս զի Սինոդը չքաջալերուի ինքնիրեն տնօրինութիւններ ընելու առաւել եւս կարեւոր խնդիրներու վրայ, ինչպէս է՝ Ազգ. ժողովոյ տեղ, մեն մի Առաջնորդական թեմէ պատգամաւորներ բերել տալու մասին իրեն վերագրեալ դիտաւորութիւնն։ Ատենաբանը վերջացուց ըսելով թէ ինք Ռուսիոյ կայսեր մօտ պատուիրակութիւն մը ղրկելու համամիտ չէ. այլ կ՚ուզէ որ անմիջապէս ազատ քուէարկութեամբ 3 կրօնական և 4 աշխարհական անդամէ յանձնաժողով մը կազմուի, որ քաղաքավարական ոճով մը Ռուսիոյ կայսեր մատուցանելի Ուղերձի մը օրինակը պատրաստելով, բերէ ուրբաթ աւուր նիստին։ Ջերազ էֆ. ցոյց տուաւ նաեւ թէ ո՛րչափ պատշաճ լեզուով մը կրնայ խմբագրուիլ այդ Ուղերձ։

Մ. Ալթբէքեան էֆէնտի բեմն ելնելով, հերքեց Իզմիրլեան Սրբազանի և Սուրէնեան էֆէնտիի այն կարծիքը թէ կաթողիկոսական խնդիրը լոկ կրօնական հանգամանք ունի։ Քրիստոնէութիւնն, իբրեւ համօրէն, լոկ կրօնական հանգամանք ունի հարկաւ. բայց երբ երկիր մը փոխադրուելով, հոն մասնաւոր Եկեղեցւոյ մը ծնունդ տուած է, առաջ է նաեւ տեղական, ապա ընկերական և ի վերջոյ ազգային հանգամանք մը։ Հայաստանի մէջ մանաւանդ այսպէս եղած է։ Քրիստոնէութիւնը յեշտակներ թողած է Հայաստանի հողին վրայ, ընկերական կարգն ու սարքն յեղափոխած է բարուց մէջ մուտ գործելով, և ի վերջոյ ազգային հիմնարկութիւն մը դարձած է։ Քրիստոնէութիւնը տուած է մեզ Եկեղեցի մը, որ ճշմարիտ ազգային հանգամանք ունի, ընտրական սկզբան վրայ հիմնուած լինելով. Հայաստանեայց Եկեղեցին չունի նաեւ այն իմաստով որ գործածուած կը տեսնենք այդ բառ Պապական կամ Յունական Եկեղեցեաց մէջ. Հոգեւոր բարձրագոյն իշխանութիւն մը մեզ չղրկեր վեղարաւորներ, որպէս զի մեր հոգւոյն թէհէան լինին, այլ մեք կ՚ընտրենք մեր հոգեւոր պաշտօնեայներ, փոքրէն մինչեւ մեծն։ Ատենաբանը Բողոքական Եկեղեցւոյ մէջ իսկ չգտներ այսչափ ազգային հանգամանք. Բողոքականութեան համար կրնանք ըսել թէ լոկ համողում մ՚է, որ ազգէ յազգ կը տարբերի, և տարբեր ազգերէ հաւասարապէս կը դաւանուի. իսկ մեր մէջ, Եկեղեցին և Ազգը նոյնացած են։ Կաթողիկոսութիւնը գլխաւոր հաստատութիւնն է այս Եկեղեցւոյ, և ինչչափ պատուական, այնչափ ազգային հաստատութիւն մ՚է, որ մեք եթէ անոր յարգը չենք ճանչեր, եթէ անոր վերաբերեալ խնդրոց չենք հետաքրքրիր որպէս պէտք է, պատճառն այս է որ, ինչպէս Երեսփոխան մը Պոլոժենիեան չէ սերտած, ուրիշներ ալ մեր ազգային և եկեղեցական պատմութիւնը չեն սերտած, և զարմանք չէ որ օտարներ չյարգեն այն հաստատութիւն, որուն հետ մեք իսկ այնչափ թեթեւօրէն կը վարուինք։ Ատենաբանը, խնդրոյն ազգային հանգամանքը նկատելով, չատ օգտակար կը համարի որ բոլոր Ազգը մասնակցի Պոլոժենիեայի վերաքննութիւնը պահանջող շարժման։ Պէտք է յանձնաժողով մը կազմել, որ Ս. Պատրիարք Հօր նախագահութեամբ գործէ այս խնդրոյ յաջողման համար։ Ցեալք երեսփոխանք ապահով թող լինին թէ Պոլոժենեայի վերաքննութիւնը պահանջելու համար միջոցներ ձեռք առնլով, մեր Ազգին պատիւը կ՚աւելնայ քան կը պակսի, մեք կ՚օգտինք քան կը վնասինք։ Սուրէնեան էֆ. վհատեցուցիչ անկարելութեանց դէմ, ընդհանուր Ազգին վիճակին վրայ խօսելով, ատենաբանն յայտնեց թէ 16 տարի առաջուան վիճակին հետ բաղդատմամբ, յառաջդիմութեան չատ նշաններ կը տեսնէ, և ապահով է թէ 16 տարի եւս ալ մեծագոյն յառաջդիմութիւն մ՚ըրած պիտի լինի Հայ Ազգը։ Բայց դժուարութեանց հարկաւ պիտի բաղխի. եթէ յառաջդիմել կ՚ուզեն, Հայք անշուշտ պիտի հալածուին. այս եղած է ամեն ազգաց վիճակը. բայց եթէ ասոր ու անոր փշտացնելէ կը վախնանք և դժուարութիւններէ կը խորշինք, թո՛ղ մեր տուներէն դուրս չելնենք։ (Ալքաշեան, հեշ. Ալթբէքեան։) (Մնացեալը վերջ)

ՀԱՅՔ Ի ՔՐԴԱՍՏԱՆ

Աւասիկ Բաղէնօրթմանէ Քըրտաստան խորագրով Իսթէյրն Էքսբրէսի հրատարակած խմբագրական յօդուածին թարգմանութիւնը։

Սղերդի շուրջը տարածուող գաւառին մէջ է որ Հայք ամենէն աւելի նեղուած են վրանաբնակ քուրդ ցեղերու յափշտակութիւններէն։ Այս լեռնոտ գաւառին մէջ քուրդ ցեղապետք իրենց ապահով որջերը դժուարամատոյց լեռներու վրայ հաստատած են, ուստից մերթ ընդ մերթ դաշտը կ՚իջնեն Հայոց ստացուածքը, կիներն եւ աղջիկն յափշտակելու համար։ Օսմանեան կառավարիչք այս աւազակութեանց վերջ տալու համար թէեւ բարեկամութիւն մ՚ունեցան, սակայն երկրին դիրքն եւ անոնց տրամադրութեան ներքեւ դրուած զսպողական միջոցներու անբաւականութիւնն՝ անհնարին ըրին որ Քրդաց ասելութիւնը գրգռելէ եւ իրենց սեփական ապահովութեան զգացումն անոնց մէջ աւելցնելէ աւելի բան մը ընէին։ Այսօր մեր Սղերդի թղթակցին մէկ նամակը կը հրատարակենք, որուն պէտք է մեծ կարեւորութիւն ընծայել, նախ՝ վասն զի նամակին հեղինակն անկախ մարդ մ՚է, եւ եթէ որ եւ է դիտում մ՚ունենար, իւր նամակին իմաստը ծանրացնելու չէր մղեր զայն, եւ երկրորդ՝ վասն զի Անգլիական հիւպատոսաց տեղեկագրերն յոյժ նպաստաւոր կերպիւ կը խօսին Սալիհ փաշայի վրայ, եւ ինչ որ մեր թղթակիցը կրսէ անոր համար, ամբողջապէս համաձայն է յիշեալ տեղեկագրաց պարունակութեանց, որք կը գովեն անոր ազգեցութիւնն, խելքն եւ իւր կառավարութեան ճշմարիտ չահուց համար ունեցած եռանդը։ Ռուսքրթան Քրդաց ցեղն է որ Սղերդի շրջակայները կը դիզերի, եւ Անգլիական կապոյտ տետրակներն յաճախ նկարագրած են թէ մինչեւ ո՛ր աստիճան անկառավարելի են այդ Քուրդք, եւ պատմած են այն բռնական գործեր, զորս կը գործեն միշտ։

Մեր թղթակցին գրածին նայելով, կ՚երեւի թէ Սալիհ փաշա յաջողած է այդ ցեղին զօրութիւնը ջախջախել եւ վհէ. Սուլթանին օրինաց հնազանդեցնել. կրցած է ձերբակալել եւ հեռաւոր գաւառներ աքսորել այդ ցեղին գլուխներն եւ խաղաղութիւն ու ապահովութիւն բերել այդ գաւառին մէջ, ուր երբեմն անիշխանութիւն կար. Նամակը՝ Հայ ժողովրդեան կողմէ Սալիհ փաշայի մատուցեալ շնորհակալեաց ուղերձի մը թարգմանութիւնն ալ կը պարունակէ, յորմէ կը տեսնուի թէ բարօրութիւնը, որ քոյր է փոստահութեան, վերադարձած է այդ գաւառին. 100էն աւելի ընտանիքներ, զորս Քրդաց աւարառութիւնները փախցուցած էին իրենց բնակարաններէն, վերադարձած են. Ցրոց հասոյթը կ՚աւելնայ, եւ գաւառին բնակիչք՝ ի նշան իրենց երախտագիտութեան՝ օսմանեան պահպան զօրաց բնակութեան համար զօրանոց մը շինելու իրենց ծախիւք. Այս ամենն յոյժ կարեւոր է եւ կ՚ապացուցանէ թէ, Բ. Դուռն իւր քրդական գաւառաց մէջ անիշխանութիւնը բարեկարգութեան փոխարկելու միջոցներն ունի. Նմանապէս կ՚ապացուցանէ թէ Հայ ժողովուրդը գիտէ գնահատել բարիքն եւ իւր երախտագիտութիւնն յայտնել. Թէ իրենց տրտունջները պարզ ունայնաբանութիւններ չեն, որոց նպատակը լինի միայն կառավարութիւնն անուամարկել, այլ երբ ստանան այն պաշտպանութիւն, որուն իրաւունք ունին, իրենց երախտագիտութիւնը կը հաչակեն այնքան բարձրաձայն, որքան իրենց տրտունջները կը յայտնէին։ Բայց այս տողերը գրելու առիթ տուող նամակին ուրիշ յոյժ կարեւոր կէտ մը կը պարունակէ, այսինքն այն ապացոյցը թէ Բ. Դուռը Պէրլինի դաշնագրին 61րդ յօդուածէն բղխեալ պարտականութիւնները գոնէ կատարել կ՚սկսի։

Մեր կարծիքը միշտ սա եղած է թէ այդ պարտականութիւնները կատարելու միակ միջոցն է թողուլ օսմանեան կառավարութիւնն որ իւր ուզած կերպով ի գլուխ հանէ գործը։ Անտարբերութեան նշանէ մ՚աւելի անկեղծութեան ապացոյց մը համարիլ ուզեցինք այն վարանումը, զոր Բ. Դուռը կը ցուցընէ ընդհանուր բարենորոգմանց կանխաւ պատրաստել ամեն ծրագիր ընդունելու մասին, որովհետեւ վստահութիւն չունի այնպիսի ծրագրի մը վրայ եւ կատարելապէս գիտէ որ մինչեւ անգամ եթէ այդ ծրագիր լաւ պատրաստուած եւ զանազան պարագայից ու տեղական պայմանաց յարմարագոյն իսկ լինէր, գրեթէ անհնարին էր զայն ճշգիւ գործադրել, ինչպէս որ պահանջելի էր եթէ ծրագիրը միջազգային վաւերացմամբ ընդունուած լինէր։ Արդ՝ կը տեսնենք թէ այն պահուն իսկ, յորում Դուռը կ՚ամբաստանուի թէ Պէրլինի դաշնագրին 61րդ յօդուածէն բղխեալ պարտականութիւնները զանց կ՚առնու, ամենէն խռովեալ գաւառին մէջ Քուրդերը զսպուեցան եւ հայ ժողովուրդը գոհ եղաւ։ Արդարութեան եւ արդարասիրութեան զգացում մը կը պարտաւորէ մեզ յայտնել թէ այս իրողութիւնը ապացոյց մ՚են թէ Բ. Դուռն ո՛չ միայն Պէրլինի դաշնագրին սահմանած պարտականութեանց հոգածու է, այլ եւ իրապէս կը զործադրէ ...... Գործադրութիւնն յամր կը յառաջանայ, ճշմարիտ է, բայց դժուարութիւնք մեծ են եւ Բ. Դուռը կը մաքչի անոնց գործնականապէս եւ այնպիսի եղանակաւ մը, որ միայն արդիւնքներ պիտի արտադրէ. Սղերդի գաւառին մէջ եղած բանն իւր բարոյական ազդեցութիւնն ի գործ պիտի դնէ սահմանակից գաւառաց վրայ, Օսմ. իշխանութեան ազդուութիւնը պիտի զարթուցանէ, Քրդաց մեղապարտ ձգտումները պիտի լքանէ եւ հայ ժողովրդեան մէջ յոյսը պիտի փայլեցնէ. վերեւ պատմուած իրողութիւնք պէտք է որ իրենց ազդեցութիւնք միանգամայն եւրոպական տէրութեանց վրայ ի գործ դնեն եւ զանոնք յորդորեն որ աւելի մտերմական կերպիւ գործակցին, որպէս զի Թուրքիոյ իրաւանցը՝ այն դոյզն չահեր, որոց իրաւունք ունի, չահեր որք ցարդ պատրանք եւ ցնորք միայն եղած են։

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆԷ

Ակն, 15 մարտ 1883.

Ակնայ սիրելի Առաջնորդ Սրբազնաձեռանց Գեր. Ս. Հօր վերադարձէն ի վեր զգալի փոփոխութիւն կայ դէպի յառաջադիմութիւն, թէ ազգային պաշտօնական մարմնոց՝ որք գրեթէ լուծուած էին և թէ կրթութեան տաճարաց մէջ, զի սոյն հաստատման միշտ ջանադիր է Նորին Գերապատուութիւն իր խրախուսիչ ձայնովն և ի հարկին նիւթական նպաստով իսկ, իր առաջնորդութեամբն և օրինակաւ։ Նորին Ս. Հայրութեան անխոնջ և շրջահայեաց գործունէութիւնն և գովելի յատկութիւնն եթէ ճանչնայ և գնահատէ Ակնեցին, անշուշտ ամեն կարելի միջոց ի գործ պիտի դնէ, որպէս զի մի գուցէ զրկուի նորա հովուութենէն, որ իւր անձին իսկ կը դնէ իւր հօտին վրայ։

* * *

Անցեալ ամսոյ 24էն Ս. Վարդանանց և Նորին Գեր. Հայրութեան անուանց տարեդարձին առթիւ Ազգային բոլոր պաշտօնական մարմինք և մօտակայ գիւղօրէից թաղ. խորհուրդք բաց յԱպուշեղայ, գրեթէ ամենն ալ իրենց ամբողջութեամբ յԱռաջնորդարանն ներկայ գտնուեցան, և իւրաքանչիւր պաշտօնէութիւն մէյմէկ ուղերձ կարդաց, շնորհաւորելով Նորին Գերապատուութեան անուան տարեդարձն. իւրաքանչիւր ուղերձի ընթերցմանէն ետք՝ ծափահարութիւնք և երգօք նուագածութիւն տեղի կ՚ունենային։

* * *

Ինչպէս Մասիսի ընթերցողաց յայտնի է, Ակնայ Ուսումնասիրական, Ընթերցասիրաց և Արամեան ընկերութիւնք միացան «Կրթական Միութեան» անուան տակ։ Սոյն միութեան կանոնագիրը մի քանի անգամ խմբագրուելէ վերջ արժանացաւ Նորին Ս. Հայրութեան հակիրճ լեզուաւ խմբագրութեանը. այժմ տեղական Ուսումնական խորհրդոյ վաւերացման ենթարկուած է. սա՝ կանոնագրին 6–7 յօդուածներուն համար դիտողութիւններ ըրած է դրաւորապէս. տեսնենք այս խնդրոյն ապագայ արդիւնքը։ Սոյն միութեան կիրակնօրեայ լսարանը՝ յետ երկուց ամսոց փակման՝ վերստին բացուեցաւ ի Ներսիսեան վարժարանի Առաջնորդ Ս. Հօր նախագահութեամբ և Թաղին Պատ. Թաղ. խորհրդոյ նորընտիր անդամոց ներկայութեամբ։ Լսարանին տեւողութիւնն է 2 1/2 ժամ=7–9 1/2, ուր կը կարդացուի Ս. Գիրք, Օսմ. Պետութեան Օրինագիրքը թարգմանութեամբ և բացատրութեամբ, լրագիր, երկու կիրակէն մի անգամ Առողջաբանութիւն, զոր կ՚ատենախօսէ Ցօլէժոր Սմբատ էֆ. Գաբրիէլեան Բողոքական ազգայինը։ Լսարանի տեսչութիւնն յանձնուած է Մեծ. Սարգիս էֆ. փարաւզեանի, որ է մին ի դասատուաց Ներսիսեան վարժարանի և յանդամոց միութեան Գործ. ժողովոյն։ Գովեստից նեթէ ոչ վարձուց՝ արժանի է այս էֆէնտին իւր հայրենասիրական անխոնջ գործունէութեանը նկատմամբ։

* * *

Պատուական Մասիսդ տեղեաց Մեծ։ Թղթակիցն 2–3 ամիս յառաջ լրագրոյդ միջոցաւ յայտնած էր քաղաքիս Ս. Գէորգ Թաղի Թաղ. խորհրդոյ Ատենապետ — ոչ, սխալեցայ — բստ բանի թղթակցին Ատենապետ էֆ.ի .... գործն, որոյ այս պաշտօնէութիւնն եւեթ վերջացաւ ի մեծ գոհութիւն թաղեցւոց։ Այժմ ընտրուած է մի թաղ. խորհուրդ, որ ձեռնհաս և ազդեցութեան անձինքներէ բաղկացեալ է, որոյ անդամքն է հետեւեալ Տեարք. Ս. Մ. Պօյաճեան Ատենապետ, Յ. Ա. Խարինճեան Ատենադպիր, Ե. Կ. Ճինսզեան, Մ. Գ. Բէլլէկճեան և Ս. Կ. Նէտիրեան խորհրդականք։ Սոյն ամենուն հաւասար և անխոնջ գործունէութիւնն իրաւամբ արժանի է գովեստից, որում կը վկայեն թաղին Ս. եկեղեցւոյն և վարժարանաց բարեկարգ վիճակն, խորհրդոյն կանոնաւոր նիստերն և ներկայեալ խնդրոց անյապաղ լուծումներն եայլն։

Նոյն Պատ. Թաղ. խորհրդոյն հրաւիրանօք և ջանիւք և ընդ պաշտպանութեամբ՝ Թաղին Ներսիսեան օրիորդաց վարժարանին մի խնամակալութիւն կազմուեցաւ, որոյ անդամքն են հետեւեալ Համեստափայլ Տիկնայք. Ա. Պ. Նալբանդեան Ատենապետ, Խ. Գ. Տէր Գրիգորեան Ատենադպիր, Մ. Դ. Գույումճեան Գանձապետ, Ե. Պ. Քէլլէկճեան, Տ. Պ. Մաղմանեան և Տ. Բէխեան խորհրդականք։ Սոյն համեստափայլ և պատուաւոր Տիկնանց ջանիւք եւս ընկերութիւն մը կազմուեցաւ «Ներսիսեան ընկերութիւն» անուամբ, որոյ նպատակն է օրիորդաց վարժարանի ազքատիկ աշակերտուհեաց դպրոցական պիտոյքները ձրի մատակարարել և անոնց դաստիարակութեանը հսկել. —գովելի նպատակ,— որոյ վասն իւրաքանչիւր եօթնեկի մէջ երկիցս ի ժողով կը գումարուին ի խորհրդակցութիւն և ի բարւոք գործադրութիւն իրենց նպատակի զոր այժմէն սկսած են. սոյն ընկերութեան անդամուհեաց թիւը 32 և բաժինը 70 է այժմ(*), բայց օր քան զօր կ՚աւելնայ բաժանորդագրութիւնն՝ որ է ամսական 1 դահեկան։

Ակնեցին ալ եւս թող զգայ թէ լուսաւորութեան ուղին բացուած է, զի սկսած է երկու ոտքով քալել և Առաջնորդն ընդգրկել, և թող ջանայ այս դիրքէն չչեղիլ, եթէ կը սիրէ իրօք յառաջդիմութիւն։

Հ. Ց.

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՄԱՍ

Ուսումնական խորհրդոյ Ատեն. Ատենադպիր

Առ

Պատուարժան Հոգաբարձութիւն Ազգ. վարժարանաց

Ուսումնական խորհուրդս կը յուսար որ իւր 29 Յունուարի չըրջաբերականին համաձայն Պատուարժան Հոգաբարձութիւնք կը բարեհաճին պատասխանել նոյն շրջաբերականաւ հաղորդուած հարցմանց, սակայն դժբաղդաբար հակառակ իւր ակնկալութեան հազիւ մէկ երկու թաղերէ պատասխանագրեր ընդունեցան։

(*) Այսօր 20 անդամուհի եւ 40 բաժին եւս աւելցաւ սոյն նամակի գրութենէն վերջ՝ Առաջնորդ Ս. Հօր մէկ յորդորանօքը։

ԳԱՂԹԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒՐՈՊԱՑՒՈՑ Ի ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ

Եւրոպական ազգաց մէջ նախ և առաջ Հնդկաստան գաղթող՝ Փորթուգալցիք եղան։ Վասքօ Տը Կամա 1497ին, Բարեյուսոյ հրուանդանը գտնելով՝ Մալապարի ծովեզերաց մօտ Քալիքուտ անուն Հնդիկ Թագաւորի մը հետ առաջին անգամ ըլլալով՝ յարաբերութիւն հաստատեց։ Այս անուանի ճանապարհորդ՝ առուտուրի ու աշխարհակալութեան մի ընդարձակ ասպարէզ կը բանար իւր հայրենակցաց։ 1500ին, Քապրալ ծովակալին հրամանատարութեան ներքեւ՝ տասներեք նաւէ բաղկացեալ մի տորմիղ՝ դէպ այս ամենահարուստ երկիրներն ճամբայ կ՚ելնէր։ Բնական էր որ ի սկզբան Փորթուգալցիք լաւ ընդունելութիւն չգտնէին բնիկներէն, և արդարեւ՝ մեծամեծ դժուարութեամբք միայն կրցին մի քանի վաճառանոցներ հիմնել, զի Հնդիկք՝ արհամարհանօք կը վարուէին այս նորեկ և անկուշտ ժողովրդին հետ, և աւելի համակիր էին Արաբիոյ ու Պարսկային ծոցին եզերքը բնակող Մահմետականաց՝ որոց հետ արդէն սերտ յարաբերութիւն ու խնամութիւն հաստատած էին։

Այս թուականէն վերջ տեղի ունեցած արշաւներն բոլորովին անօգուտ ու ապարդիւն մնացին, մինչեւ որ Փորթուգալեան նաւատորմին հրամանատարութիւնն ստանձնեց Ալֆոնս-Ալպուքերք (1516)։ Այս մարդը, պետական փորձառու մի անձ, բոլոր կատարելութիւնները ցոյց տուաւ և ինքն եղաւ Լուսիտանական Հնդկաստանի իշխանութեան հիմնադիր, իսան պաշարմամբ առաւ, որ վերջապէս Փորթուգալեան կալուածոց կեդրոնը դարձաւ. Հիւրմիւզը գրաւեց, որով Արաբացւոց արշաւանքը կ՚արգելուր, իսկ Մալաքքայի տիրելով՝ վաճառականութեան մի նոր և անսահման ասպարէզ բացաւ։ Իր բոլոր ճիգն թափեց որպէս զի Մալապարի բնիկներուն բարեկամութիւնն չահի, մանաւանդ իր բոլոր ազդեցութիւնն ի գործ դրաւ որպէս զի Փորթուգալցւոց ու տեղացւոց մէջ միութեան կապ մը հաստատէ։ Ուզելով՝ ամեն բանէ առաջ վաճառականութիւնն ընդարձակել, Եւրոպական ապրանաց մուտքագինն մեծապէս նուազեցուց և հաղորդակցութեան միջոցներն դիւրացուց։ Այսպէս. Ալֆոնս-Ալպուքերք, մի քանի տարուան միջոցին, անհամեմատ առաւելութիւններ ձեռք բերաւ, երբ նախանձ ու ապերախտութիւն, իր տրիտուր իւր մատուցած ծառայութեանց, զանի գերեզման իջուցին։

Փորթուգալեան գաղթականութիւնք, հակառակ այլ և այլ աննպաստ պարագայից, մինչ ի ԺԶ դարը ծաղկեալ վիճակի մէջ էին։ Փորթուգալցիք՝ ի Չին և ի Ճարոն ոտք դրին. բաց աստի, Ափրիկէի արեւելեան ու արեւմտեան ծովեզերաց վրայ իրենց ունեցած կալուածներն մի զօրաւոր կապ եղան, և Հնդկական կալուածներ մայր երկրին հետ միացուցին։ Իրաւ է որ Փորթուգալք՝ իրենց կալուածներն ընդարձակելու համար Հնդիկ իշխաններու հետ երկարատեւ պատերազմներ մղեցին, սակայն չկրցան իրենց նպատակին հասնիլ. ուստի գոհացան մի քանի ամուր կայաններ գրաւելով, ուր կրնային պաշտպանել իրենց վաճառատեղիններն և ապահովել իրենց տորմիղն։ Այս կայաններ բաղկացած էին Հնդկաստանի երկու թերակղզիներէն. Մոլուգեանք, Սէյլան ու Սընտայի կղզիները։ Միւս կողմանէ, Փորթուգալցիք Հնդիկ ժողովուրդը քրիստոնեայ ընել կը ջանային, մանաւանդ՝ անուանին Ֆրանսուա Քսավիէ, որ Մալաքքա, Ճարոն և մինչեւ Մոլուգեան կղզեաց մէջ քրիստոնէութիւն քարոզեց։ Սակայն այս քարոզութիւնք՝ տեւական արդիւնք մը չ՚արտադրեցին. զի Փորթուգալցւոց Հնդկաստանի տիրապետութեան բարձմամբ անհետացաւ նաեւ քրիստոնէութեան այս առժամեայ հետքերն։

Փորթուգալեան Հնդկաստանի զօրաւոր գաղթականութեան առաջին հարուածը տուին Հոլանտացիք, որոնք Բարեյուսոյ հրուանդանն անցնելով (որ մինչեւ այն ատեն Փորթուգալցւոց մենաշնորհն էր դարձած) հիմն ի վեր տապալեցին գաղթականութիւն և առուտուր, և մինչեւ իսկ վտանգեցին Փորթուգալցւոց Ազգ. անկախութիւնն։

Արդարեւ՝ Փիլիպպոս Բ.ի օրով, երբ Փորթուգալ Սպանիական գաւառ մի եղաւ, Հոլանտացիք այս պարագայէն օգուտ քաղելով Նոյն անդր-եւրոպական բոլոր կալուածները գրաւեցին, հիմնելով ի Մալաքքա, Սունտ և ի Սէյլան գլխաւոր կայաններ, այնպէս որ մի քանի տարուան միջոցին, բովանդակ Հնդկաստանի վաճառականութեան տիրացան։ Փորթուգալ՝ իւր անկախութիւնն ձեռք ձգելէ ետեւ՝ չկարողացաւ կորուսած երկիրներուն տիրանալ։ Եւ ինչ որ ունի այսօր ի Չին և ի Հնդկաստան, նախնի մեծածախ իշխանութեան բեկորներն են՝ որոցմէ ոչինչ կ՚օգտի։

Մի և նոյն դարուն էր որ Եւրոպացի ուրիշ ազգեր ալ Հնդկաստանի և նորա մօտակայ կղզեաց մէջ վաճառատեղիներ հիմնեցին։ Սակայն Ոսկւոյ երկրին ամբողջապէս տէր լինելու բաղդն՝ երկու մեծ ազգաց վերապահուած էր — Ֆրանսայի և վերջապէս Բրիտանիական մեծագոր տէրութեան։

Ցայնժամ սովորութիւն էր յԵւրոպա՝ գաղթականութեանց վաճառականութիւնն առանձնաշնորհեալ ընկերութեանց թողուլ։ 1597ին, Անգլիոյ Եղիսաբեթ Թագուհին դեսպան մ՚ուղարկեց Մոնկոլաց Աքպար Թագաւորին, և յաջորդ տարին հիմնեց Հնդկաստանի Անգլիական ընկերութիւնը։ Բայց այս երկրին վաճառականութիւնն այն ատեն սկսաւ հսկայ քայլեր առնուլ, երբ Կարոլոս Բ. յիշեալ ընկերութիւնն մի առանձին սահմանադրութեամբ իւր պաշտպանութեան ներքեւ առաւ։ Որմէ յետոյ ընկերութիւնն իրեն կեդրոն ընտրելով զՄիւրամէ, իւր իշխանութեան ներքեւ առաւ նաեւ մօտակայ Պօմպա և Ս. Հեղինէ կղզիներն, որոնք իւր նաւուց համար մէկ հանգիստ կայաններ էին։ Մի և նոյն ժամանակ մեծ կարեւորութիւն կուտար Մատրասի և Քօրոմանտէլի (Արեւել. Հնդ.) ուր կը հիմնէր մի երկրորդ կայան։ Վերջապէս՝ 1662ին Հուկլիի վրայ Կալկաթայի անուանի վաճառատեղին հիմնեց։

Ինչպէս կը տեսնուի, մինչեւ այն ատեն Անգլիացիք վաճառատեղիներ միայն ունէին ի Հնդկաստան, ուր միայն առեւտուր ընելով կը բաւականանային։ Ի սկզբան Անգլիացիք վերջին աստիճան խոնարհութեամբ և յարգանօք կը վարուէին Մոնկոլաց հետ, և կը ջանային վարպետութեամբ՝ նոցա ձեռքէն հաբրստութիւն կորզել, ինչ որ կ՚ընեն այսօր իբրեւ բացարձակ տէր իրենց սեպհականութեան։ Սակայն ընկերութեան գործակալաց՝ բնիկներու մասին ի գործ դրած սոյն աղօրէն արարքն, խորհրդարանին մէջ երկարատեւ վիճաբանութեանց տեղի տուաւ։ Բայց ինչպէս բնական էր, վերջացաւ՝ կրկին ի նպաստ նոյն իսկ Անգլիոյ կառավարութեան, զի խորհրդարանին որոշմամբ՝ ընկերութիւնն երեք նոր գիւղեր կը գրաւէր, որք իւր ապագայ մեծութեան սարքը պիտի կազմէին։ Ասկից քիչ մը վերջ, 1715ին, Մոնկոլ կայսրէն բացարձակ արտօնութիւն կ՚ստանար, իւր վաճառքներն, առանց որ և է տուրք մը վճարելու, Հնդկաստանի ամեն մասանց մէջ սփռել, որով ընկերութիւնը, կամ լաւ եւս Անգլիա, իւր Եւրոպայի հակառակորդաց վրայ մի անսահման առաւելութիւն կ՚ստանար։

(Շարունակելի)

ԴՐ. ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

La publicité de l'etranger est exclusivement remise à l'Eastern Agency, Constantinople Karakeuy Déirmen Han

Ուսումն. խորհուրդս ակնկալեալ տեղեկութեանց կարեւորութիւնն ի նկատի ունենալով, հարկ համարեցաւ ներկայիւս վերստին հրաւէր կարդալ Ազգ. վարժարանաց Պատ. Հոգաբարձութեանց որ բարեհաճին նոյն հարցարանին պատասխանը փութացնել մինչ ապրիլ 15, որպէս զի խորհուրդս կարենայ անյապաղ զբաղիլ վարժարանաց ընդհանուր ծրագրի պատրաստութեան խնդրով։

Հաւատալի եմք որ Պատուարժան Հոգաբարձութիւնք հանրական կարեւորութեան արժանի այսպիսի ստիպողական խնդրոյ մը առթիւ իրենց ազնիւ օժանդակութիւնը մեզ չզլանալու և իրենց ազգասիրական ջանից վրայ Խորհրդոյս ունեցած ակնկալութիւնը պսակելու շնորհ պիտի ընեն։ (Կնք)

ԽՄԲԱԳԻՐ–ՏՆՕՐԷՆ
Կ. Ս. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՑ
Կ. Պոլիս Բիզա փաշա Եօգուշու.
Շարգ չարշըսը Թիւ 32

ԱԶԴ

Վանայ Սանդխտեան գպրոցի ընկերութեան ընդհ. ժողովը նիստ ունի յառաջիկայ հինգշաբթի ապրիլ 7, ի Մայր վարժարանն Գումգաբուի, յետ աւարտման եկեղեցւոյ. ընդհ. ժողովն Տնօրէն ժողովէն համար առնելով նոր դիւան և Տնօրէն ժողով պիտի ընտրէ։

Կը հրաւիրուին Մեծ. բաժանորդք ներկայ գտնուիլ. ներկայից թիւը բաւական համարելով որոշումներ պիտի լինին, և առ այս ի վերջոյ դիտողութիւն ընելու ոչ ոք իրաւունք ունենայ։

ի դիմաց Դիւանի
ապրիլ 4 Վարչ. Պաշէլեան

ԱԶԴ

Միացեալ ընկերութեանց Տնօրէն ժողովը գաւառաց համար դոհացուցիչ ամսականաւ թուաբանութեան և աշխարհագրութեան հրմուտ դասատուի մը պէտք ունի։ փափաքողք պէտք է դիմեն անյապաղ Միացեալ ընկերութեանց քարտուղարին, Գալաթա, Կէօչէ օղլու խան 13, ամէն օր ժամը 3էն մինչեւ 11։

ԿՐԹԱՐԱՆ
ԱՆԳՂԻԱԿԱՆ ԼԵԶՈՒԻ
ի Ն. Ցոֆսօն վ.է Իսակէրթենց
Տպագրեալ ի Վենետիկ
ի վանս Ս. Ղազարու

Անգղիական լեզուն ուսանողներէն բազմադոյնք չզլանալով որ երկու տարիէ ի վեր հրատարակուած է Կրթարան մը նոյն լեզուի՝ արդի գործնական ոճից ի մի ձուլմամբն եւ յարմարմամբը, պատշաճ կը համարինք ծանուցանել որ սոյն գիրքը կը բաղկանայ երկու հատորէ եւ երկու տետրէ։ Ընթերցման ուղիղ ուսումը քաջ աւանդելու մեծ կարեւորութիւն արրուած է։ Քերականական կանոնք պարզուած են բացայայտ հրահանգօք, որք նախ բառ առ բառ թարգմանուած են ի հայ եւ ապա սովորական լեզուաւ։ Եւ ամեն մէկ հրահանգը խօսակցութեան ձեւի ալ յարմարցուցած է։ Բառական տեղեկութիւնք, ընտիր ասացուածք, եւ սովորական խօսակցութիւնք լի եւ հոծ են. մասնկաց կերպ կերպ գործածութիւնքն եւ լեզուին յատուկ դժուարութիւնք մեկնած են։

Իսկ երկու տետրերն Հայ հրահանգաց թարգմանութիւնն յանգղ. լեզու։

Գինն է Ֆր. 4.50։

Կը վաճառի ի Սեղբոս խան, եւ ամէն ազգային գրավաճառաց քով։

ՔԷՅՑ ԵՒ ՏՕՆԱԼՏ
ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈԳԵՆԱՒՔ

Որք կը բանին ի մէջ Լոնտոնի և Արեւելեան նաւահանգստաց, Սեւ ծովու և Դանուբի

Շոգենաւք Լոնտոնէն կանոնաւորապէս կը մեկնին Կ. Պոլիս, Օտէսա եւ Դանուբ երթալու համար, եւ օրինաւոր սակագներով վաճառք կը փոխադրեն Եւրոպայէն Արեւելից եւ Սեւ ծովու բոլոր նաւահանգիստները։

Սեօտոս շոգենաւը, Նաւապետ Թիլմաուէ, Քարտիֆէն եւ Սէլանիկէն եկաւ մեր նաւահանգիստը։

Օտեսա շոգենաւը, Նաւապետ Ֆրէտէրիքսըն, Լոնտոնէն մեկնեցաւ մարտ 22ին, Աղեքսանդրիա հանդիպելով Կ. Պոլիս գալու համար, այսօր վաղը հոս կ'սպասուի, եւ անմիջապէս Սեւաստոփոլ եւ Թայղան պիտի երթայ։

Մէօէօօյ շոգենաւը, Նաւապետ Մօրիձ, Լոնտոնէն մեկնեցաւ նախորդ ամսոյ 31ին, Մալթա եւ Զմիւռնիա հանդիպելով Կ. Պոլիս գալու համար, հոս կը հասնի դէպ ի 20 ներկայ ամսոյ, եւ Դանուբ պիտի երթայ։

Ճօլէֆ Տօօ, շոգենաւը, Նաւապետ Հիւկս, Լոնտոնէն մեկնեցաւ ամսոյս 7ին Մալթա, Սէլանիկ եւ Կ. Պոլիս գալու համար, ուր կը հասնի դէպի 25 ներկայ ամսոյ, եւ բեռը պարպելէն յետոյ Պաթում, Բօղի եւ Թայղան պիտի երթայ ուղղակի։

Լոնտոնի մէջ այժմ բեռ կ'առնուն .... շոգենաւք

Բուլհէլլ շոգենաւը, Նաւապետ Ճօնս, Կ. Պոլիս եւ Դանուբ երթալու համար։

Թակօռ շոգենաւը, Նաւապետ Մաղօն, Կ. Պոլիս եւ Օտէսա երթալու համար։

Ասոնց պիտի հետեւի Սմիթ շոգենաւը, Նաւապետ Ուէպդըրդ, Կ. Պոլիս, Օտէսա եւ Թայղան երթալու համար։

Լոնտոն երթալիք շոգենաւ.

Սեօտոս շոգենաւը, Նաւապետ Թիլմաուէ, ուղղակի Լոնտոն պիտի երթայ դէպ ի 21 ներկայ ամսոյ։

Աւելի մանրամասնութիւններ եւ գնոց վրայ տեղեկութիւն ստանալու համար դիմել առ

ՔԷՅՑ ԵՒ ՏՕՆԱԼՏ
Գործակալ
Ղալաթիա, Կ. Պոլիս

ՔԻԻՆԱՐՏ
ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈԳԵՆԱՒՔ

Որք ամէն տասնհինգ օրը մէյ մը կը բանին Լիվըրփուլի և Միջերկրականի մէջ.

Անուանք	Թօնոյ	Անուանք	Թօնոյ
Աւրանիա	7,000	Մալթա	3,000
Ատլաս	3,000	Մարոքքօ	2,500
Ալճէրիա	3,000	Նուբիա	2,500
Պավոնիա	4,600	Բոթնիա	5,000
Պարթիա	3,800	Բաթավիա	3,200
Պալմիրա	2,500	Բալթիք	3,000
Պէմպրէճ Քասլ	1,200	Սէրվիա	7,800
Սեֆալոնիա	5,000	Սկիւթիա	4,600
Քաթալոնիա	4,700	Սարակոսա	3,000
Շէրպուրկ	2,000	Սամարիա	3,000
Տէմէրարա	2,500	Սիտոն	3,000
Կուբա	4,000	Թարիֆա	3,000
Քէտար	2,500	Թրինիտատ	2,500
Մարաթոն	3,000		

Բալթիք շոգենաւը, Նաւապետ Քիտըր, Լիվըրփուլէն եկաւ զանազան վաճառքով, եւ ի մօտոյ հոն պիտի վերադառնայ։

Ստորագրեալս արտօնութիւն ունի ճանբորդ եւ վաճառք ընդունիլ Նիւ Եորքի եւ Պոստընի, ինչպէս նաեւ Միացեալ–Նահանգաց ուրիշ կողմերուն համար՝ օրինաւոր սակագներով։

Դիմել առ
ԹՈՄԱՍ Զ. ՃՈԼԻ, Գործակատար.
Թիւ 1 Քիւչիւք Հալիլ փաշա խան
Ղալաթիա։

Ն. ԲԱՔԷ ԷՆԷ
ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսիլիայի և Բոլոր մէջ կանոնաւոր բանող

Մեկնում Մարսիլիայէն ամէն տասն եւ հինգ օրն անգամ մը չորեքշաբթի օրերը։

Ուղղակի ու ըռթ ուղեւորութիւն

Տրապիզոն, Պաթում եւ փոթի երթալիք յառաջիկայ շոգենաւն է Լ'Աւանի որ Ապրիլ 11ին Մարսիլեայէն եւ 18ին Կ. Պոլսէն պիտի մեկնի։

Մարսիլիա երթալիք յառաջիկայ շոգենաւն է Լա ժէօրժի, որ ապրիլ 11ին հոս կ'սպասուի եւ նոյն օրն իրիկուան ժամ ..... վերստին պիտի մեկնի։

Նաւուղէքի, ուղեւորութեան եւ այլ տեղեկութեանց համար
Դիմել առ գործակատարն
ԼՈՐԱՆ ՐԸՊՈՒԼ
Մումհանէ փողոց, Թիւ 114

ՄՈՍ
ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Լիվըրփուլի և Միջերկրականի մէջ բանող շոգենաւք

Անուանք	Թօնոյ	Անուանք	Թօնոյ
Քանոբուս	4,200	Ոզիրիս	3,000
Ֆարոս	4,000	Նեֆթիս	3,000
Օսմանլը	4,000	Բէրա	3,000
Սեսոստրիս	3,250	Իզիս	2,600
Թեպէ	3,250	Ատլանթիս	1,700
Մեմֆիս	3,250	Լօտուս	800
Նէրօ	3,250	Օլինթա	800
Մարեօթիս	3,250	Սէթէլ	750

Վերոյիշեալ շոգենաւք չքեղապէս յարդարուած են ճանբորդներու համար։
Դիմել առ Ժ. Թ. ՈՒԻԹՈԼ եւ ԸՆԿ.
Գործակատար
Մէյտանըճգ սօգագ, Պոլիս
կամ առ Պ. ՆԷՎԻՑԼ Է. ՄԱԼԹԱՍ
Թիւ 1 եւ 3, Նարլեան խան,
Վոյվոտա փողոց, Ղալաթա.
Տնօրէնութիւն, Լիվըրփուլ,
ՃԷՅՄՍ ՄՈՍ եւ ԸՆԿ.
31, Ճէյմս Սդրիդ, Լիվըրփուլ.

Գործակալութիւնք

Աղեքսանդրիա	Ի. Ճ. Մոս եւ Ընկ.
Պէրութ	Յ. Բաթթարաքի
Կ. Պոլիս	Յ. Վ. Ուիթոլ եւ Ընկ.
Դարդանէլ	Ֆրանք Քալվէրթ
Ճիպրալթար	Սմիթ, Իմոս եւ Ընկ.
Մալթա	Սմիթ եւ Ընկ.
Իսքէնտէրուն	Լէվի, Ֆրանք եւ Ընկ.
Զմիւռնիա	Պ. Ք. Ուիթալ եւ Ընկ.
Շիրա	Ն. Ք. Բէզրոպուլոյ

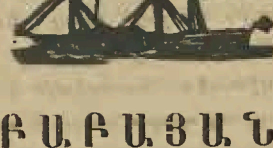

ԲԱԲԱՅԱՆԻ
ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Լիվըրփուլ, Միջերկրականի և Օտեսայի մէջ կանոնաւորապէս բանող

ՇՈԳԵՆԱՒՔ

Անուանք	Թօնոյ	Նաւապետք
Այա Սօֆիա	3,000	
Արաբ	2,500	Ռոճըրս
Արմէնիա	2,500	Քրուիքշանք
Լոքիանօ	2,500	Ուիլքս
Մասսէլիա	3,500	Մարշ
Ռուսիա	2,800	Ֆօթըրկիլ

Այս շոգենաւք կին ճամբորդներ ալ ունին։

Ընկերութիւնն օրինաւոր գներով վաճառք կ'ընդունի Եւրոպական երկիրներու եւ Ամերիկայի համար։

Ամէն դիւրութիւն եւ հանգստութիւն կը տրուին ուղեւորաց։

Դիմել առ ԴԱՆԻԷԼ ԲԱԲԱ ԵՒ ԸՆԿ.
Գործակալ

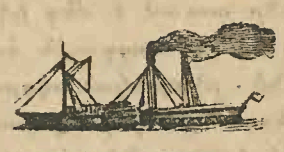

ՖՐԷՏ. ԼԷՅԼԱՆՏ
ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈԳԵՆԱՒՔ

Որ կանոնաւորապէս կը բանին Լիվըրփուլի և Արեւելքի մէջ.

Անուանք	Թօնոյ	Անուանք	Թօնոյ
Ալճէրեան	2,500	Ֆլավեան	3,700
Ալզատեան	2,500	Ֆլորեան	3,700
Անտալուզեան	2,500	Ֆապեան	3,700
Աթենեան	2,500	Իպէրեան	5,500
Արաբեան	3,700	Իլլիրեան	5,500
Պովարեան	6,000	Իստրեան	5,500
Պոհեմեան	6,000	Լէսպեան	2,200
Քասթիլեան	800	Լէկոռնեան	2,500
Սայբերեան	2,000	Լիտեան	800
Տարոյ	700	Օթթոման	700
Եգիպտեան	3,700	Բերսեան	3,800
Ֆաբեան	3,700	Վալենսեան	6,800
Ֆաքրնեան	3,700	Վենետեան	6,800

Ֆլավեան շոգենաւը, Նաւապետ Հօրն, Լիվըրփուլէն մայրաքաղաքս կ'սպասուի ամսոյս 13ին։

Շաբաթական շոգենաւներու նոր գիծ մը հաստատեցաւ Լիվըրփուլի եւ Պոստընի միջեւ, եւ ստորագրեալս հեղուկէ զատ ուրիշ վաճառք կ'ընդունի օրինաւոր սակագներով։

Ուղեւորներու համար ամէն դիւրութիւն կ'ընծայուի։

Աւելի մանրամասնութեանց համար դիմել առ ԷՏՈՒԱՐՏ ԼԱՖՈՆԴԷՆ
Գործակալ
Թիւ 34, 35, 36, Եէնի Միւլք խան, Ղալաթիա

Նաւատերք, Պարմնայք Ֆրէտ. Լէյլանտ եւ Ընկ. Լիվըրփուլ

Գործակալութիւնք

Կ. Պոլիս, Էտուարտ Լաֆոնդէն.
Ճիպրալթար, Պ. Պ. Քարվըր Եղբարք.
Աղեքսանդրիա, Կ. Լ. Վաւման եւ Ընկ.
Մալթա, Ա. Քամիլերի.
Շիրա, Ա. Մ. Մավրոկորտադոյ.
Զմիւռնիա, Պ. Ուիթօլ եւ Ընկ.

ԿՈՒՆՆԷԹ–ԻՒԼ–ԼՈՒՂԱԹ
ԲԱՌԳԻՐՔ
ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ Ի ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

Աշխատասիրութեամբ
Շէվքէթ և Միւսթաֆա էֆէնտիներու
Անդամոց Հասարակաց կրթութեան պաշտօնատան Գրաքննութեան մասնկի
Հրատարակիչ Գարեգին Պաղտատլեան

Տետր 22րդ

Գին բաժանորդագրութեան
Կ. Պոլսոյ համար արծաթ դհկն. 54
Գաւառաց համար » » 74
Իւրաքանչիւր տետրին գինն է 2

Բաժանորդագրութեան տեղին է Արամեան Գրատունը, Կ. Պոլիս, Զագմաճըլար, Ցակոբեան խան Թիւ 13։

25րդ տետրէն բաժանորդագրութիւնը պիտի դադրի։

ԲՈՒՐԱՍՏԱՆ ՄԱՆԿԱՆՑ
ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ

Բարոյական, Քրիստոնէական, Գա..., մական, Ուսումնական, Աշխարհագ... րական, և այլ պիտանի գիտելիք... Մանկական վէպեր, Մանրավէպեր... Զուարճալի խաղեր.

Սոյն հնգետասանօրեայ ընտ... և օգտաւէտ հրատարակութեա... Բ. հատորին 7րդ տետրն ել... է։

Բ. հատորին (24 տետր) տար... կան գինն է երկու արծաթ մէճ...
Ռուսաստանի համար 4 րու...

Ազգաց տղայք՝ տարեկանի (... տետրին) պիտի վճարեն մէկ ... ծաթ մէճիտ, եթէ իրենց դպր... ցին Հոգաբարձութենէն և կ... գլխաւոր Դասատուէն վկայակ... մը բերեն։

Ստորագրութիւնք Ա. տետր... կսկսին։

Բաժանորդագրութեան տեղի... են՝ Սուլթան–Համամ Թիւ ... կամուրջի գլուխ՝ Սուճի Փօ... աղայի խանութը։

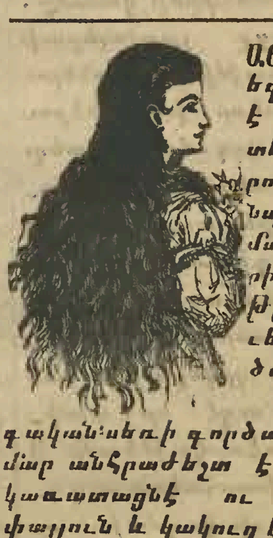

ԱՑԵՐԻ ՎԻԿՕ[Ր] ... եզական ... է հերաց ... տեսակ գժու... րութեանց և ... նպատակին ... մար ծախուած... րիշ բազադր... թիւններէ ... ւել գոհ կընէ... ծածողները։ Մանաւանդ... գական․․․ գործածութեանը ... մար անհրաժեշտ է այս, քան... կաւատացնէ ու մեռաքսան... փայլուն և կակուղ կընէ գլխու ... ծը մազը։ Որե է պատճառաւ ... նաթափ եղածը անվրէպ իր նա... կին գոյնին կը վերադարձնէ․ ... հասուն մազը կը վերահաստա... սափածին տեղ նոր մազ կը բ... ցնէ եթէ արմատը փճացած ... (քանզի բնութեան մէջ ոչինչ ... րող է մազ բուսցնել երբ արմա... փտած է), գլխուն ճերմակ թե... շուտով կանհետացնէ։ Միով բա... բնական ու փայլուն մազի առատ... թեամբ գլխոյն զարդարուելը... ծածողը խիստ վայելչագեղ կեր... րանք մը կստանայ։ Մայրաքաղ... քիս մէջ և այլ տեղեր բազմաթ... գործածողք այսպէս կը վկայեն... նուշահոտ ջուր մ'է, չէզք կամ ... Թուղթի մէջ ամփոփեալ է. գեղ... վաճառք և այլ շատեր կը ծախեն... Այէրի Վիկօրը հարցնել պէտք ... Գլխաւոր տեղին է Մինասեանի... րիկեան վաճառատունը ի Ղալաթ... Կոստանդնուպոլսոյ։

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՊՈՐՍԱ

Ղալաթիա 5 ապրիլ

ԸՆԹԱՑՔ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ
(Օսմ. ոսկին 100 դրուշի հաշուով)

Լոնտրա 3 ամիս, ղրշ. 110,30 առ Անգլ. լիր	
Փարիզ 3 » Ֆր. 22,82 1/2 առ Օսմ. լիր	

ԸՆԹԱՑՔ ԱՐԺԷԹՂԹՈՑ

Հաս. Քօնս. գոցուեցաւ (գ. կ.)	13,10
բացուեցաւ	13, 8
կէս օրին	13, 8
Եգիպտ. միաց. բաց. ոսկի	84,25
Անգլ. լիր	
Սափէթէ ձէնէրալ 6 0/0	5, 3
» Օթօման	4, 0
Կ. Պոլսոյ Պանքան	8,12
Քրէտի ձէնէրալ 6 0/0 Օսմ. լիր	7,
Փոխ. 1863 (Մուլթոն) 6 0/0 Ֆր.	77
» 1865 » 6 0/0	74,
» 1869 (Քինար) 6 0/0	64.50
» 1872 (Պօն տիւ Թրէզօր)	23,
» 1873 (Քինար) 6 0/0	59,
Ռումէլիի երկաթուղի	57,
Լաւրիում (գ. կ.)	178,
Թրամուայ Օսմ. լիր	337,
Թղթադրամ »	985
Հէվալէսիզ	35
Րէսոր	—

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄՈՑ

(Օսմ. ոսկին 100 ղրշէն)	Ղրշ.
Անգղիական ոսկի	110 3
Գաղղիական »	87 34
Բօլ	20 12
Գրիմից	51 25
Գուրուշի թուղթ (գարէք)	910
» արծաթ (նոր)	90 25
Մէճիտիէի տարբերութիւն	108 10
Վեցնոց	103 25
Հինգնոց	103 20
Մէթալիք	101 30

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊՈՐՍԱ

Լոնտրա 16 ապրիլ

Անգղ. Քօնս.	102 9/16
Օսմ. »	11 7/8
Փոխ. 1865	14 3/4
» 1869	12 3/4
» 1871	73 1/8
» 1873	21 1/4
» 1875	11 3/4
» 1877	87 3/8
Պանք Օթօման	20 1/4
Ռուս. փոխ. 73ի	87 5/8
Եգիպտ. միացեալ	76
» արտօնաւոր	96 1/8
Տայրա Սանիէ	73 3/4
Փոխ. Բօչիլտ	97 12
Փոխանակագիր Փարիզի վրայ	,

Փարիզ 16 ապրիլ

Գաղղ. Քօնս. 5 0/0	112.85,
» » 5 0/0	79,2,50
Օսմ. Քօնս.	12, 5
Փոխ. 1865 Ֆր.	
» 1869	65
» 1873	59
Օսմ. Երկաթուղի	57.50
Պանք Օթօման	758 75
Քրէտի Լիօնէ	558,75
Ռուս. փոխ. 5 0/0 (1877)	92,1/2
» » Արեւելեան	—
Իտալ. Քօնս.	91,20
Եգիպտ. միացեալ	386.
Փոխանակագիր Լոնտ. վրայ	25,24

Վիէննա 16 ապրիլ

Փոխ. Լոնտրայի վրայ	119,80
Ռումէլիի երկաթուղի	27,20

ԿԷՍ ՕՐ 5,15

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՔ

ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԻՒՆ ԸՆԴ ՄԷՋ Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԵՒ ՔԻՒՉԻՒՔ—ՉԷՔՄԷՃԷԻ

Սկսեալ 1 Ապրիլ (Ն. Տ.) 1883, մինչեւ նոր տնօրէնութիւն

Կ. ՊՈԼՍԷՆ ՔԻՒՉԻՒՔ—ՉԷՔՄԷՃԷ

ԹՈՒԱՀԱՄԱՐ ԿԱՌԱԽՄԲՈՑ — Առաւօտ (0–16), Իրիկուն (18–38); ժ. վ.

ԿԱՅԱՐԱՆՔ	0	2	4	6	8	10	12	14	16	18	20	22	24	26	28	30	32	34	36	38
Կ. Պոլիս . . . Երթ	6 38	7 15	7 44	8 16	8 47	9 13	10 10	10 35	11	12 1	12 30	1 47	2 23	2 59	3 30	4 4	4 40	5 14	5 50	6 26
Գում-գաբու	6 49	7 27	7 54	8 27	8 58	9 24	10 21	10 46	11 11	12 12	12 40	1 58	2 34	3 10	3 41	4 15	4 51	5 25	6 1	6 37
Եէնի-գաբու	6 53		7 59			9 28	10 26	10 51	11 15	12 17	12 44	2 3	2 38	3 14	3 45	4 19	4 55	5 29	6 6	6 42
Տավուշ փաշա	6 56		8 1			9 31	10 29	10 54	11 18	12 20	12 47	2 6	2 41	3 17	3 48	4 22	4 58	5 32	6 9	6 45
Սամաթիա	7		8 5			9 35	10 34	10 58	11 22	12 24	12 51	2 10	2 45	3 21	3 52	4 26	5 2	5 36	6 14	6 50
Եէշիլ-գիւղ	7 5	7 41	8 11	8 35	9 9	9 38	10 40	11 3	11 28	12 28	12 55	2 14	2 51	3 25	3 58	4 30	5 8	5 40	6 20	6 54
Մաքրիգիւղ	7 17	8	8 24		9 23		10 54		11 42				3 3		4 12		5 22		6 34	
Այ-Ստեփանոս		8 14	8 35		9 34		11 5		11 55						4 23		5 33		6 50	
Քիւչիւք-Չէքմէճէ . . . Ժամանում		8 25							12 4										6 59	

ՔԻՒՉԻՒՔ—ՉԷՔՄԷՃԷԷՆ Կ. ՊՈԼԻՍ

ԹՈՒԱՀԱՄԱՐ ԿԱՌԱԽՄԲՈՑ — Առաւօտ (3–19), Իրիկուն (21–Ա); ժ. վ.

ԿԱՅԱՐԱՆՔ	3	5	7	9	11	13	15	17	19	21	23	25	27	29	31	33	35	37	39	Ա
Քիւչիւք-Չէքմէճէ . . . Երթ			7 34									1 39								
Այ-Ստեփանոս			7 45		8 41		9 45		11 28			1 50					4 40		5 52	
Մաքրիգիւղ	6 50	7 23	7 58		8 54		9 58		11 41			2 4		3 12			4 53		6 5	
Եէշիլ-գիւղ	7 7	7 37	8 12	8 41	9 9	9 44	10 12	11 27	11 55	1 1	1 39	2 19	2 55	3 26	4	4 36	5 10	5 45	6 22	7
Սամաթիա	7 12	7 42	8 16	8 45	9 15	9 48		11 31	11 59	1 6	1 44	2 23	2 59	3 30	4 4	4 40	5 14	5 50	6 26	
Տավուշ փաշա	7 16	7 46	8 20	8 49	9 17	9 52		11 35	12 3	1 10	1 48	2 27	3 3	3 34	4 8	4 44	5 18	5 54	6 30	
Եէնի-գաբու	7 20	7 49	8 23	8 52	9 20	9 55		11 38	12 6	1 13	1 52	2 30	3 6	3 37	4 11	4 47	5 21	5 57	6 33	
Գում-գաբու	7 25	7 54	8 28	8 57	9 25	10	10 22	11 43	12 11	1 18	1 57	2 35	3 11	3 42	4 16	4 52	5 26	6 2	6 38	7 10
Կ. Պոլիս	7 34	8 3	8 37	9 6	9 34	10 9	10 31	11 52	12 20	1 27	2 6	2 44	3 20	3 51	4 25	5 1	5 35	6 11	6 47	7 19